

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ

**ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІЯ ЦИВІЛЬНИХ ЖУРНАЛІСТІВ ТА ФОТОГРАФІВ
У ВІЙСЬКОВИХ КОРЕСПОНДЕНТІВ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД (НА ПРИКЛАДІ ПОДРУЖЖЯ ЛІБЕРОВИХ,
МСТИСЛАВА ЧЕРНОВА, МАРІ КОЛВІН, ЕРНЕСТА ГЕМІНГВЕЯ)**

Кваліфікаційна робота
студентки групи 4 курсу, ЛЖ-41
першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти
спеціальності 061 «Журналістика»
Томаш Ірини Олексіївни

Керівник:
Драчова Олександра Павлівна,
кандидат наук із соціальних
комунікацій, доцент кафедри
журналістики

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА БАЗА ВІЙСЬКОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ	6
1.1 Критерії професійної діяльності журналіста	6
1.2 Визначення військового журналізму, його роль	9
1.3 Історія та еволюція військового журналізму в Україні та світі	10
1.4 Військовий журналізм як частина медіа-простору	12
1.5 Розробка стратегії для підготовки висококваліфікованих військових кореспондентів	15
РОЗДІЛ 2. ВІЙСЬКОВА КОРЕСПОНДЕНЦІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ	22
2.1 Зміни в сучасному конфліктному журналізмі	22
2.2 Важливість мультимедійних навичок для військового кореспондента	27
2.3 Роль технологій та соціальних мереж у військовому журналізмі....	28
2.4 Роль військових кореспондентів у сучасному інформаційному просторі	28
РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІЇ	30
3.1 Контекст та потреби військового журналізму в Україні	30
3.2 Роль українських ЗМІ у формуванні військового журналізму	32
3.3 Оцінка ефективності перекваліфікації журналістів в українському контексті.....	32
РОЗДІЛ 4. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІЇ	34
4.1 Огляд найкращих практик військового журналізму у світі	34
4.2 Вплив міжнародного досвіду на розвиток вітчизняного військового журналізму	38
4.3 Порівняльний аналіз українського та зарубіжного досвіду	40

РОЗДІЛ 5. ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІЇ: ПРИКЛАДИ	43
5.1 Українська перекваліфікація на прикладі подружжя Ліберових та Мстислава Чернова	43
5.2 Зарубіжна перекваліфікація на прикладі Марі Колвін та Ернеста Гемінгвея	54
5.3 Спільні та відмінні риси	59
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65

ВСТУП

Дослідження військової журналістики у сучасному світі є актуальним з декількох причин:

1) Геополітичні конфлікти продовжують цікавити громадськість та викликати підвищений інтерес інших країн і гуманітарних організацій.

2) Журналістика у військових подіях впливає на міжнародні відносини, формує громадську думку та впливає на прийняття політичних рішень.

3) Військові конфлікти мають безпосередній вплив на безпеку та гуманітарну ситуацію, і журналістика може розкривати порушення міжнародного гуманітарного права та гуманітарні кризи.

4) З появою нових технологій та соціальних медіа, журналісти отримали нові інструменти для збору та поширення інформації, що створює нові можливості для військових кореспондентів.

5) Військова журналістика сприяє прозорості та відповідальності військових структур, виявленню корупції та порушень прав людини.

Узагальнюючи, військова журналістика залишається актуальною темою дослідження, оскільки вона впливає на безпеку, міжнародні відносини та прозорість військових структур. Дослідження у цій галузі може принести користь як для академічного розвитку, так і для суспільства в цілому.

Об'єкт дослідження: процес перекваліфікації цивільних журналістів та фотографів у військових кореспондентів.

Предмет дослідження: український та зарубіжний досвід перекваліфікації цивільних журналістів та фотографів у військових кореспондентів, а саме на прикладі подружжя Ліберових, Мстислава Чернова, Марі Колвін та Ернеста Гемінгвея.

Мета дослідження полягає в аналізі, систематизації та оцінці журналістських матеріалів, що стосуються військових подій, конфліктів та воєн.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань дослідження:**

1. Окреслити правовий статус журналістів під час військових конфліктів та проаналізувати еволюцію цього статусу від Гаазької конвенції 1907 року до сучасних міжнародних угод.

2. Дослідити українське законодавство щодо захисту журналістів у зонах конфліктів та визначити особливості його застосування.

3. Визначити різні підходи до визначення військової журналістики та дослідити аргументи за та проти спеціалізованої підготовки військових журналістів.

4. Проаналізувати розвиток української військової преси від часів Першої світової війни до сучасності та її роль у процесах українізації та ідеологічного виховання військових підрозділів.

5. Дослідити нові виклики, з якими стикаються українські військові журналісти, включаючи роль жінок у військовій журналістиці.

6. Схарактеризувати методи збереження об'єктивності та етичної поведінки військових журналістів в умовах конфліктів.

Мета та завдання дослідження спрямовані на розуміння сутності та впливу військової журналістики, що дозволить збагатити знання про цю галузь і сприяти поліпшенню якості інформаційного впливу на суспільство.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, п'ятих розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 73 сторінки. Список використаних джерел містить 69 позицій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНА БАЗА ВІЙСЬКОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

1.1 Критерії професійної діяльності журналіста

Журналісти є цивільними особами і мають право на захист, але лише до того моменту, поки вони залишаються цивільними особами. Так як журналісти виступають як незалежні спостерігачі, а не учасники військових дій, вони не мають права брати участь у воєнних діях, носити зброю або незаконно перебувати поблизу важливих військових об'єктів. Статус журналістів під час війни вперше було визначено у Гаазькій конвенції 1907 року «Про закони і звичаї сухопутної війни» [18].

Стаття 13 додатку до Гаазької конвенції 1907 року «Про закони і звичаї сухопутної війни» [18] стверджує, що журналісти, які супроводжують армію, але не є її членами, мають право на захист як військовополонені, якщо вони мають при собі відповідне посвідчення від військового керівництва армії, яку вони супроводжують.

Закон України «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналістів» [39] та Закон України «Про інформацію» [40] містять аналогічні норми, що надають засобам масової інформації право відряджати журналістів до зон збройних конфліктів, терористичних актів та інших небезпечних ситуацій, а також визначають обов'язки журналістів у використанні отриманої інформації. Згідно з цими законами, всю відповідальність за відряджених журналістів несуть засоби масової інформації, що їх відряджають. Також вони зобов'язані забезпечувати журналістів та інших працівників засобами захисту під час відрядження в зони конфліктів або тимчасово окуповані території, включаючи медичні припаси та засоби захисту від уражень від вогнепальної зброї та осколкових поранень. Такі журналісти підлягають обов'язковому страхуванню за рахунок

роботодавця або інших не заборонених законом джерел на випадок пошкодження здоров'я чи життя під час виконання професійних обов'язків.

Згідно з загальноприйнятою практикою, військова журналістика розглядається як один із жанрів журналістської діяльності. Вважається, що різноманіття жанрів журналістики сприяє кращому виконанню ключових функцій журналіста, визначаючи його роль та місце в медіа-просторі. Такий підхід призводить до відокремлення військової журналістики від загальних форм журналістики. Відповідно до теоретичних досліджень, військова масова комунікаційна діяльність вимагає специфічних знань і навичок, які є необхідними саме для військових комунікаційних спеціалістів, а не для цивільних працівників ЗМІ. Проте, через таке відокремлення, з часом військова журналістика поступово перетворюється в пропаганду, втрачаючи будь-який зв'язок з універсальною журналістикою. З іншого боку, цивільна журналістика набуває рис, характерних для військової, і тим самим переймає її найгірші аспекти. Отже, можна припустити, що проблема полягає не у необхідності розмежування діяльності журналістів, а у прямій підміні понять: термін "військова журналістика" було введено для уникнення відповідальності за порушення журналістських стандартів та свободу слова [7].

Можливо, варто врахувати інший погляд, згідно з яким військовий журналіст перш за все є не просто медійником для армії, але і фахівцем, який здатен якісно відображати армію перед суспільством. Проте це також не так просто, оскільки досвід інших країн свідчить, що на цьому шляху виникають проблеми. Наприклад, у США до війни у В'єтнамі військова журналістика майже виключно служила пропаганді. Проте під час цієї війни та подій у Афганістані і Перській затоці ситуація змінилася: журналістика самоорганізувалася, висвітлення подій стало більш об'єктивним, що спричинило хвилю обурення. Журналісти більше не лише висвітлювали героїзм солдат, але також показували усі аспекти жаху війни: вбивства, звірства, руїни, мародерство, трупи, смерть, бруд і маніакальні стани

"визволителів". Однак суспільство не завжди було готовим приймати таку інформацію, що суттєво підірвало моральний дух військових та відношення суспільства до подібних "благородних місій" [7].

Отже, військова журналістика на сьогодні залишається складним явищем, яке викликає суперечливість. Навіть серед науковців немає єдиного визначення цього поняття. У таких умовах дедалі частіше висловлюється думка про те, що військова журналістика не відрізняється від загальної та не вимагає універсальної підготовки. Є навіть твердження, що під час війни можуть працювати як військові, так і цивільні журналісти, та навіть спеціалісти не з цієї галузі, головне - мати професійну освіту або пройти якісну перекваліфікацію [7].

Наприклад, за словами французької журналістки Гаель Жірб, яка працювала на сході України в зоні АТО, у Франції діє хартія 1971 року, за якою «журналісти можуть писати все, навіть те, що незручно для уряду. Головне, щоб журналісти мали докази, у протилежному випадку це дезінформація» [8]. Важливо також враховувати права людини та її гідність: не фіксувати фізичні недоліки, критичні стани тощо. Найважливіше – пам'ятати про нейтральність, говорити правду та мислити критично [7].

За словами керівника кафедри іноземної військової інформації Київського національного університету імені Тараса Шевченка Якова Жаркова, у Збройних Силах не існує належної кількості вакансій для військових журналістів через роботу універсалів, які додатково вивчають військові предмети. Майор запасу, військовий журналіст Ян Іванишин, переконаний, що лише воїни можуть працювати у зоні бойових дій, найкраще готували військових медійників у Радянському Союзі. Іншою думкою поділяється Олександр Прилипко, журналіст і також випускник Львівського вищого військово-політичного училища, який вважає, що раніше на факультетах військової журналістики готували виключно пропагандистів, а зараз це неприпустимо, оскільки військовий журналіст повинен якісно

інформувати суспільство про армію. Тому актуальним стає не навчальні програми для журналістів, а визначення принципів відображення бойових дій на законодавчому рівні [11].

Тому навіть інтернет-словники недавно розширили діапазон її визначень до усіх різновидів екстремальної діяльності.

1.2 Визначення військового журналізму, його роль

Звучання "журналісти" і "війна" може виявитися незвичним, але в контексті війни, яка розгортається на нашій рідній землі, це стає дійсністю. Чимало наших журналістів змінили свою мирну професію на роль військових кореспондентів, навіть піднімаючи зброю. Це підтверджується через розповіді та біографії людей, які зібрані в книзі "Воєнні щоденники. Журналісти на війні" [44].

Військова журналістика має за мету забезпечити об'єктивне відображення подій, фактів і аналізу. Журналісти повинні утримуватися від приховування або викривлення інформації, а також дотримуватися нейтральності стосовно сторін конфлікту.

Одним з важливих принципів військової журналістики є забезпечення достовірності інформації. Журналісти мають перевіряти свої джерела, факти і статистику, уникати поширення непідтверджених чуток або маніпулювання даними [14].

Військова журналістика повинна брати до уваги гуманітарні аспекти конфліктів і воєн. Журналісти мають стежити за дотриманням прав людини, гуманітарного права та етичних норм, зокрема щодо захисту постраждалих цивільних осіб.

Вміння розуміти військові події в їхньому контексті є важливим аспектом мілітарної журналістики. Це передбачає аналіз політичних, соціальних, економічних та історичних чинників, які впливають на конфлікти та військові дії.

Військова журналістика включає в себе цілу низку етичних принципів, такі як захист права на інформацію, дотримання конфіденційності джерел, повага до жертв війни та їхніх сімей, а також уникання пропаганди та маніпуляцій. Вона є важливим напрямом журналістики, спеціалізованим на відображенні військових подій, конфліктів та воєнних дій. Військова журналістика має свої унікальні особливості та вимоги, які залежать від країни та контексту, в якому вона працює. Журналісти, що працюють у цій галузі, повинні бути готові до праці в небезпечних умовах та дотримання правил безпеки для забезпечення точного та об'єктивного висвітлення подій.

Отже, можна запропонувати таке робоче визначення характерних рис військової журналістики:

1. Основою журналістських матеріалів є конфлікт - чи то військовий, чи політичний.
2. Робота журналіста відрізняється унікальністю підходу, динамікою та напруженістю сюжету.
3. Виконання завдань вимагає максимального зусилля - як фізичного, так і морального.
4. Журналістів чекає реальна загроза для їхнього здоров'я та життя.

Таким чином, аналіз якісних та кількісних параметрів роботи ЗМІ у проблемно-тематичному напрямку показує, що відбувається поступове формування характерних ознак військової журналістики.

1.3 Історія та еволюція військового журналізму в Україні та світі

Сьогодні, у період російсько-української війни з 2014 по 2024 рік, значно зросла актуальність використання історичного досвіду роботи військових журналістів в умовах бойових дій.

Українська військова преса, що виникла на заході України під час Першої світової війни серед Січових стрільців, подальше розширення знайшла на теренах Наддніпрянщини, відіграючи важливу роль у процесі українізації

військових підрозділів та ідеологічному вихованні особового складу. Кожна політична формація в період Центральної ради, Української держави Гетьмана Скоропадського, Директорії УНР, ЗУНР створювала власну, унікальну модель військової організації та структуру військової періодики, яка характеризувалася певними типологічними особливостями і виконувала різноманітні функції [16].

Під час Першої світової війни жінки здобули можливість першого активного включення в журналістське покриття воєнних подій. Вони були присутні у ролі кореспонденток, фотографів та репортерок, щоб допомогти передати інформацію про воєнні події широкому загалу. Участь жінок у військовій журналістиці під час Другої світової війни також була важливою та значною. Вони виконували різноманітні функції, включаючи роботу як репортерки, фотокореспондентки, радіожурналістки та навіть операторки кіно. Жінки-журналістки активно висвітлювали воєнні події, працюючи як на фронті, так і вздовж ліній фронту, забезпечуючи важливе та об'єктивне звітування про події воєнного часу [28].

У другій половині XX століття жінки-журналісти активно долучилися до військової журналістики, звертаючи увагу на різноманітні конфлікти та воєнні події у всьому світі. Вони розглядали військові суперечки, такі як війна у В'єтнамі, конфлікти на Близькому Сході, в Африці та на Балканах.

У сучасному світі жінки-кореспондентки відіграють активну роль у військовій журналістиці. Вони виконують різноманітні функції, такі як репортерки, фотожурналістки, ведучі телепередач, блогерки та коментаторки. Жіночий внесок є надзвичайно важливим у відображенні воєнних конфліктів та гуманітарних криз, а їхні голоси сприяють об'єктивному та різноманітному розумінню воєнних подій [20].

Участь жінок у військовій журналістиці поступово збільшується, що свідчить про важливість їхнього внеску у цю галузь та розширення ролі жінок у воєнних професіях та глобальному розумінні воєнних конфліктів.

Проте більшість друкованих засобів масової інформації, що базувалися на силових відомствах України, припинили своє існування у зв'язку з виконанням вимог законодавства, зокрема Закону України "Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації" [41]. Так, до 2018 року у складі військових засобів масової інформації функціонували газети "Народна армія" [33], журнал "Військо України"[5] та "Прикордонник України"[37]. Проте зараз у межах силових відомств успішно діють військові радіостанції та телебачення, прес-центри Збройних сил, а також прес-офіцери різних родів військ Збройних сил та підрозділів Державної прикордонної служби України продовжують професійно виконувати свої обов'язки.

1.4 Військовий журналізм як частина медіа-простору

Сучасна журналістика ставить перед представниками ЗМІ низку нових викликів, які вимагають від них адаптації до нових умов. Українським журналістам доводиться працювати в умовах, які вже давно вийшли за межі звичайних редакцій або офісів. Бути на передовій подій означає постійно бути в русі, а часто навіть перебувати на броньованих транспортних засобах.

До 2014 року Україна не переживала війни, тому багато українських військових журналістів навчалися на чужих військових конфліктах, зокрема беручи участь у миротворчих місіях, таких як у Югославії чи Грузії [17]. У цей період їхнім основним інструментом була відео- та фототехніка, а також звичайний папір та олівець.

У сучасний період, коли війна зачепила Україну, військові в формі з фотоапаратом або відеокамерою є нормою. Українсько-російський конфлікт змусив школу військової журналістики в Україні піднятися на новий рівень. Оскільки відображення війни безпосередньо з місця подій лягає на плечі журналістів у військовій формі. Вони є, були і залишаються основним джерелом інформації про життя українських військових в умовах збройної агресії з боку Російської Федерації [2].

Те саме стосується й самого поняття "військова журналістика". Це поняття виникло у медіапросторі відносно недавно, зокрема з початку бойових дій на Сході України. Раніше суспільство вважало, що військовий журналіст – це просто цивільний кореспондент, якого відряджали висвітлювати бойові дії. Це пояснюється тим, що справжні військові журналісти, які мають військове звання та належать до силових структур нашої країни, довгий час залишалися у тіні. Однак сьогодні ситуація кардинально змінилася, і військова журналістика отримала визнання, яке заслуговувала. Роль військових журналістів у часи війни не може бути недооціненою [2].

Військова журналістика, як вид інформаційного висвітлення, також входить у систему екстремальної журналістики, яка набула широкого застосування серед цивільних журналістів у сучасному світі. Ця система охоплює особливості роботи журналіста під час природних лих, землетрусів, актів громадянської непокори, терористичних атак та, нарешті, бойових дій. Усі ці події вимагають від журналістів прийняття чітких рішень: чи вони готові працювати в таких умовах? Чи підготовлені вони фізично та психологічно? Чи мають вони необхідні засоби індивідуального захисту та обладнання для виконання завдань редакції, технічні засоби та інше? [44].

Необхідно розуміти, що небезпека, яка чекає на журналістів у надскладних умовах, завжди дуже серйозна. Незалежно від того, яку сторону конфлікту вони відображають, існує постійна загроза провокацій або нападів зі сторони противника. Ця загроза залишається актуальною у будь-який момент. Це саме через це трапляються випадки загибелі представників ЗМІ, які сталися через необережність або надмірну впевненість у собі.

Започаткування військової журналістики відбулося на фоні економічного і політичного розвитку суспільства. З появою різноманітних видань основною темою друкованих ЗМІ стала проблематика воєнних конфліктів та дипломатичних відносин [2].

Журналістика - це одна з тих професій, де етика відіграє ключову роль. Висока соціальна відповідальність журналіста піднімає питання етики та нормативно-правового регулювання на передній план. У зв'язку зі зростанням замовницької журналістики, тематичних статей та інших порушень етичних стандартів, особливу увагу слід звернути на те, що етичні принципи мають законодавчу силу: основні засади етичних кодексів для журналістів закріплені в нормативних актах України [2].

Військова журналістика, хоч і не завжди знаходиться у центрі уваги дослідників, проте має значний вплив на розвиток української журналістики. Її важливість стала очевидною з часом, оскільки значна частина новин, що щоденно публікуються, стосується надзвичайних ситуацій, воєнних конфліктів, катастроф і т.д. Сотні журналістів втратили своє життя, виконуючи свої професійні обов'язки в різних зонах конфліктів, що свідчить про високі ризики роботи представників ЗМІ у воєнних зонах.

З часом почали розроблятися спеціальні правові документи, які встановлювали правила для роботи журналістів під час воєнних дій. Журналіст може вибрати, чи бажає він бути частиною військової армії з офіційною акредитацією, чи працювати незалежно як мирна особа відповідно до Женевських конвенцій 1977 року. Ці міжнародні документи були створені для захисту журналістів, які висвітлюють конфлікти між регулярними арміями незалежних країн [2].

У воєнних умовах, робота журналістів стає все небезпечнішою, особливо у зонах конфліктів та районах ведення бойових дій. Щоб забезпечити їхню безпеку, введені додаткові гарантії, які можна розділити на міжнародні та національні.

Міжнародні гарантії, викладені у різних конвенціях, директивах та деклараціях, включають рекомендації Комітету міністрів Ради Європи [42] та резолюцію Парламентської асамблеї щодо захисту журналістів [15]. Вони передбачають створення умов захисту та допомоги журналістам у зонах

конфліктів, забезпечення їхньої безпеки, а також розслідування випадків насильства проти них.

Національні гарантії, встановлені у законодавстві, передбачають право журналістів на соціальний захист, медичні огляди, страхування, а також право їхніх сімей на матеріальну допомогу та компенсацію у разі поранення чи смерті. Ці гарантії регламентуються в законі України "Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів" [39].

Одним з найскладніших завдань для військового журналіста є збереження об'єктивності та відстані. В умовах страждань, смерті та горя важливо уникати перекручень. Не можна сприймати людей як виключно героїв або жертв своїх матеріалів. Журналіст повинен фільтрувати свої враження через себе, співчуючи тим, хто переживає важкі часи [2]. Однак при цьому потрібно підходити до зйомки з великою обережністю, оскільки недбалість може призвести до трагічних наслідків не лише для самого журналіста, але й для оточуючих. Якщо ім'я людини не бажають називати у матеріалі, краще зберегти анонімність. Тому важливо пам'ятати, що під час війни журналіст має дві головні місії: зберегти власне життя та працювати так, щоб не ставити під загрозу життя інших людей. Для кожного військового журналіста існує одне невимовне правило: жодна історія, навіть найцікавіша, не варта того, аби ризикувати власним життям. Якщо журналіст є справжнім професіоналом, він зробить усе можливе, щоб його робота в небезпечних умовах не стала причиною його втрати [2].

1.5 Розробка стратегії для підготовки висококваліфікованих військових кореспондентів

Розробка стратегії для підготовки висококваліфікованих військових кореспондентів є важливим завданням, оскільки ці журналісти відіграють ключову роль у відображенні військових подій, забезпечуючи інформацією як

внутрішню, так і зовнішню аудиторію. Нижче наведено кілька кроків, які можна включити в стратегію для ефективної підготовки військових кореспондентів:

1. **Фахова освіта і тренування:** Забезпечення доступу до високоякісних програм навчання та тренувань для журналістів, що спеціалізуються на військових питаннях. Це може включати курси з журналістики військового конфлікту, безпеки під час роботи на передовій, медичної підготовки тощо. Забезпечення доступу до високоякісних програм навчання та тренувань для журналістів, що спеціалізуються на військових питаннях, є важливою складовою стратегії підготовки цих фахівців [36]. Це може включати курси з журналістики військового конфлікту, безпеки під час роботи на передовій, медичної підготовки та психологічної підготовки. Також важливо проводити тренування у реальних умовах, організовувати симуляційні вправи та практичні тренування на полігоні, щоб набути практичного досвіду та підготуватися до роботи у реальних військових умовах. Ці програми навчання та тренувань спрямовані на підвищення професійної підготовки та безпеки військових кореспондентів, щоб вони могли ефективно та безпечно виконувати свої обов'язки у складних умовах воєнного конфлікту [47].
2. **Експертна настанова:** Залучення військових експертів для надання консультацій та навчання кореспондентів щодо військової техніки, тактики, стратегії, а також розуміння геополітичного контексту військових конфліктів. Залучення військових експертів є важливою складовою стратегії підготовки військових кореспондентів [31]. Ці експерти надають консультації та проводять навчання з питань військової техніки, тактики, стратегії, а також розуміння геополітичного контексту військових конфліктів. Вони діляться своїм досвідом, знаннями та аналізом, щоб кореспонденти могли краще розуміти та адекватно висвітлювати військові події. Це може включати організацію

лекцій, семінарів, майстер-класів та практичних тренувань з експертами у сфері військової справи. Військові експерти можуть також проводити аналіз військових стратегій та допомагати кореспондентам розробляти глибокі та об'єктивні матеріали про військові події та конфлікти [23]. Їхні знання та експертиза сприяють підвищенню якості та об'єктивності журналістських матеріалів з військової тематики.

3. Практичні вправи і симуляції: Організація симуляційних вправ і тренувань, що дозволять кореспондентам відчувати реалії військових конфліктів та навчитися ефективно реагувати на екстремальні ситуації [20]. Організація симуляційних вправ і тренувань є важливою частиною підготовки військових кореспондентів. Ці симуляції дозволяють журналістам відчувати реалії військових конфліктів, а також навчитися ефективно реагувати на екстремальні ситуації. Вони можуть включати наступні аспекти [8]:

- Симуляція бойових дій: Журналісти можуть брати участь в сценаріях, що моделюють реальні бойові дії, де вони вивчають тактику, стратегію та безпекові процедури.
- Евакуаційні вправи: Журналісти можуть тренуватися у вивченні процедур евакуації в разі небезпеки або нападу, щоб бути готовими до швидкої та безпечної евакуації з небезпечних зон.
- Медичні тренування: Журналісти можуть отримати практичні навички першої медичної допомоги та навчитися реагувати на важкі поранення та медичні невідкладні ситуації.
- Тренування в умовах стресу: Журналісти можуть брати участь в симуляціях, що моделюють стресові ситуації, щоб навчитися зберігати спокій та приймати рішення під час екстремальних обставин. Ці симуляції допомагають підвищити професійну підготовку військових кореспондентів та забезпечити їх готовність до роботи в умовах військових конфліктів.

4. Журналістська етика і безпека: Надання настанов щодо професійної етики військового журналізму, включаючи засоби захисту джерел і збереження довіри глядачів [21]. Також важливо підготувати журналістів до роботи у небезпечних зонах та надати їм необхідні засоби захисту. Це може включати наступні аспекти:

- Засоби захисту джерел: Журналісти повинні бути надійними і зберігати конфіденційність своїх джерел інформації, особливо в контексті військових конфліктів. Надання настанов щодо етичного обходу з джерелами є важливим аспектом підготовки журналістів.
- Збереження довіри глядачів: Журналісти повинні дотримуватися високих стандартів об'єктивності, точності та достовірності у своїй роботі. Надання настанов щодо етичних принципів репортажу з військових зон допомагає забезпечити збереження довіри глядачів.
- Підготовка до роботи у небезпечних зонах: Журналісти повинні бути надійно підготовлені до роботи в умовах військових конфліктів та небезпечних зон. Це включає знання про безпекові процедури, медичну підготовку та володіння необхідними навичками для уникнення небезпеки та захисту від ушкоджень.
- Надання необхідних засобів захисту: Журналісти повинні мати доступ до відповідного захисту, такого як бронежилети, каски, аптечки першої медичної допомоги та інші засоби безпеки. Забезпечення їх цими засобами допомагає знизити ризики та забезпечити їх безпеку під час виконання робочих обов'язків у небезпечних умовах. Надання настанов щодо професійної етики та безпекової підготовки є важливою частиною підготовки військових кореспондентів і допомагає забезпечити високу якість їхньої роботи та безпеку під час виконання завдань у небезпечних обставинах.

5. Робота зі студентами: Співпраця з університетами та вищими навчальними закладами для залучення студентів на військові

кореспондентські практики та стажування, що дозволить молодим журналістам отримати практичний досвід у цій сфері [7]. Це може включати наступні аспекти:

- Залучення студентів на військові кореспондентські практики та стажування: Університети можуть співпрацювати з військовими медіаорганізаціями та редакціями, щоб надати студентам можливість здобути практичний досвід у військовому журналізмі. Це може включати участь у зйомках, підготовці репортажів з військових зон, а також участь у тренуваннях та симуляційних вправ.
- Навчання практичних навичок: Університети можуть організовувати спеціальні курси та семінари з військового журналізму, на яких студенти зможуть вивчити основи роботи на військовому театрі дій, правила безпеки та етику роботи в цій сфері.
- Забезпечення менторства: Співпраця з досвідченими військовими кореспондентами може допомогти студентам зрозуміти особливості цієї професії, отримати поради та вказівки щодо ведення репортажів з військових конфліктів та безпеки на передовій.
- Проведення майстер-класів та лекцій: Військові кореспонденти можуть виступати перед студентами з лекціями та майстер-класами, ділитися своїм досвідом та знаннями з цієї сфери. Співпраця з університетами дозволяє молодим журналістам отримати цінний практичний досвід у військовому журналізмі та підготуватися до роботи у цій складній та важливій сфері інформаційної діяльності.

6. Стажування на передовій: Надання можливості військовим кореспондентам отримати досвід роботи на передовій у співпраці з військовими підрозділами та міжнародними організаціями [10].

Це може включати такі аспекти:

- Партнерство з військовими підрозділами: Укладання угод та співпраця з військовими підрозділами може забезпечити журналістам доступ до

реальних ситуацій на передовій. Це може включати можливість відвідувати військові бази, участь у тренуваннях та військових операціях під наглядом досвідчених військових.

- **Співпраця з міжнародними організаціями:** Робота з міжнародними організаціями, такими як ООН, може забезпечити журналістам можливість отримати доступ до конфліктних регіонів та відслідковувати глобальні військові події.
- **Організація військових експедицій:** Можливість відправлення військових кореспондентів на передову лінію або до гарячих точок конфліктів дозволить їм здобути безцінний досвід та здійснити поглиблене вивчення військових ситуацій та подій.
- **Забезпечення безпеки:** Надання військовим кореспондентам відповідного навчання та засобів захисту для роботи в небезпечних умовах на передовій, включаючи безпечність перебування у зоні конфлікту та використання захисного спорядження. Надання можливості військовим кореспондентам отримати досвід роботи на передовій у співпраці з військовими підрозділами та міжнародними організаціями є ключовим елементом їхнього професійного розвитку та підготовки до роботи у важливій сфері військового журналізму.

7. Стратегічне планування та моніторинг: Розробка стратегічних планів дій для підготовки військових кореспондентів, а також систематичний моніторинг їхньої роботи для постійного покращення якості та ефективності. Ці стратегічні плани можуть включати наступні елементи:

- **Аналіз потреб:** Визначення основних потреб і вимог щодо підготовки військових кореспондентів, враховуючи специфіку їхньої роботи, типи конфліктів, з якими вони можуть зіштовхуватися, та навички, необхідні для ефективного виконання обов'язків.
- **Визначення цілей:** Формулювання конкретних цілей і завдань, які необхідно досягти через підготовку військових кореспондентів, таких

як підвищення рівня професійних навичок, підвищення безпеки під час роботи на передовій, покращення якості звітності тощо.

- Розробка навчальних програм: Створення програм навчання та тренувань, які охоплюють різноманітні аспекти військового журналізму, включаючи безпеку, етику, медичну підготовку, роботу з військовими експертами, розуміння військової техніки та тактики, а також розуміння геополітичного контексту.
- Систематичний моніторинг і оцінка: Постійний аналіз роботи військових кореспондентів з метою виявлення сильних і слабких сторін, виявлення проблем та можливостей для покращення, а також впровадження корективів у стратегічні плани дій.
- Постійне навчання та підтримка: Забезпечення можливості постійного навчання, підвищення кваліфікації та підтримки військових кореспондентів з метою підтримки їхнього професійного розвитку та досягнення високих стандартів роботи.

Ці стратегічні плани дій є важливим інструментом у забезпеченні успішної підготовки та розвитку військових кореспондентів, що дозволить їм ефективно виконувати свої обов'язки та вносити важливий внесок у військове журналістику. Ці кроки допоможуть забезпечити хорошу підготовку військових кореспондентів до виконання своїх професійних обов'язків у складних та екстремальних умовах військових конфліктів.

РОЗДІЛ 2

ВІЙСЬКОВА КОРЕСПОНДЕНЦІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

2.1 Зміни в сучасному конфліктному журналізмі

Сучасний конфліктний журналізм пройшов через значні зміни та еволюцію, особливо у зв'язку з розвитком технологій, змінами у медіа-пейзажі та політичних контекстах. Ось деякі з найбільш помітних змін:

Цифрова технологія та соціальні мережі: Інтернет та соціальні мережі дозволили журналістам швидко та ефективно ділитися новинами з усього світу, в тому числі з конфліктних зон. Це значно полегшило віддалену роботу, оскільки журналісти можуть опублікувати матеріали, навіть не залишаючи місця подій. Однак це також створює проблеми з достовірністю інформації, оскільки інформаційний шум і фейки можуть легко розповсюджуватися.

Безпосереднє спілкування з місця подій через соціальні мережі, наприклад, за допомогою прямих трансляцій або сторіз, дозволяє журналістам показати реальний стан речей, а не тільки інтерпретації. Це збільшує достовірність та довіру до інформації.

Завдяки можливості швидко викладати фото та відео, користувачі соціальних мереж можуть отримати візуальну перспективу на події в реальному часі. Це дозволяє краще уявити ситуацію, що відбувається, та відчувати емоції, пов'язані з конфліктом.

Крім того, соціальні мережі стали платформою для зв'язку з громадськістю та збору інформації від очевидців. Журналісти можуть отримати свідчення та матеріали від осіб, які перебувають в зоні конфлікту, що допомагає у формуванні повнішого зображення про події.

Отже, Інтернет та соціальні мережі значно розширили можливості журналістів щодо висвітлення конфліктів та сприяли швидкому та доступному поширенню інформації з усього світу.

Зростання ролі громадянських журналістів: Завдяки доступності сучасних технологій інформаційного запису (наприклад, смартфонів), громадянські журналісти можуть швидко фіксувати події в конфліктних зонах і публікувати їх у мережі. Це робить інформаційне поле ще більш різноманітним, але також підвищує ризик появи необ'єктивної або неперевіреної інформації. Доступність сучасних технологій, таких як смартфони, дійсно революціонує спосіб, яким громадянські журналісти долучаються до висвітлення конфліктних зон. Смартфони дозволяють їм миттєво фіксувати події, залишаючись при цьому анонімними і мобільними. Громадянські журналісти можуть записувати відео, робити фотографії та аудіозаписи, що дозволяє їм зафіксувати різноманітні аспекти конфлікту - від наслідків військових дій до порушень прав людини. Ці матеріали потім можуть бути швидко опубліковані в Інтернеті або соціальних мережах, дозволяючи широкому загалу отримати доступ до важливої інформації безпосередньо з передової. Такий швидкий та прямий зв'язок може значно покращити висвітлення конфліктів та допомогти привернути увагу до проблем, які іноді можуть бути ігнорованими традиційними медіаорганізаціями.

Зростання участі громадських організацій і НУО: Багато неприбуткових організацій (НУО) та громадських організацій активно ведуть інформаційні кампанії в зоні конфліктів. Вони намагаються привернути увагу громадськості до гуманітарних криз, порушень прав людини та інших аспектів конфліктів. Їхні інформаційні кампанії мають на меті не лише привернення уваги громадськості, але й спонукання до дії та мобілізації підтримки.

Найвідомішими НУО та організаціями є Міжнародний Комітет Червоного Хреста [32], Human Rights Watch [60], Фонд "Врятувати дітей" [50], Центр громадянських свобод [51] та інші.

Ці організації зазвичай використовують різні засоби для досягнення своїх цілей, включаючи інформаційні кампанії в мережі, соціальні медіа, прес-релізи, веб-сайти, відео та фото матеріали, а також співпрацю зі засобами

масової інформації. Вони звертаються до широкої аудиторії, намагаючись залучити увагу громадськості до проблем, які існують у зоні конфлікту.

Інформаційні кампанії НУО та громадських організацій часто відображають гуманітарні аспекти конфліктів, такі як голод, безпека, доступ до медичної допомоги, освіта та безпека жінок і дітей. Вони також ставлять за мету викриття порушень прав людини, зокрема використання зброї проти цивільного населення, тортури, сексуального насильства та інших форм насильства.

У результаті інформаційних кампаній НУО та громадських організацій громадськість може більше усвідомити складність конфліктів, сприяти гуманітарній допомозі, а також тискати на уряди та міжнародні організації для забезпечення захисту прав людини та мирного врегулювання конфліктів.

Розширення жанрових форматів: Під впливом конкуренції та змін у споживчих звичках аудиторії, журналісти використовують різноманітні формати, такі як відеорепортажі, мультимедійні інтерактивні історії, вебінари та подкасти, щоб привернути увагу глядачів і читачів. Під впливом конкуренції та змін у споживчих звичках аудиторії, журналісти використовують різноманітні формати контенту, щоб привернути увагу своєї аудиторії. Вони починають використовувати відеорепортажі, які надають можливість швидко та динамічно представити інформацію, зробити її більш доступною та зрозумілою. Також популярні мультимедійні інтерактивні історії, що дозволяють глибше вникнути у тему та взаємодіяти з контентом.

Додатково, вебінари та подкасти стають все більш популярними форматами, оскільки вони дозволяють журналістам взаємодіяти з аудиторією в реальному часі та глибше розглядати певні теми. Ці формати дозволяють більш гнучко адаптуватися до потреб аудиторії та забезпечувати різноманітність контенту. Таким чином, використання різноманітних форматів допомагає журналістам залишатися актуальними та привертати увагу аудиторії в умовах швидкозмінного медіа-ландшафту.

Збільшення уваги до психологічного благополуччя журналістів:

Робота в конфліктних зонах може мати серйозні наслідки для психічного здоров'я журналістів. У зв'язку з цим з'являються ініціативи з підтримки та захисту журналістів, які працюють в небезпечних умовах. Робота в конфліктних зонах може серйозно підірвати психічне здоров'я журналістів через постійний стрес, травматичні події та загрозу безпеці. Це може викликати розвиток посттравматичного стресового розладу, депресії та інших психічних проблем. У зв'язку з цим існують ініціативи та програми підтримки та захисту журналістів, які працюють в небезпечних умовах.

Ці ініціативи можуть включати доступ до тренінгів та консультацій з психологами, які спеціалізуються на підтримці осіб, що пережили стресові ситуації. Також створюються мережі підтримки, де журналісти можуть обговорювати власний досвід та знаходити підтримку колег. Деякі організації також надають конфіденційні та анонімні сервіси психологічної допомоги через телефонні лінії або онлайн-чати. Ці заходи допомагають зберегти психічне здоров'я журналістів, які працюють у небезпечних умовах.

Посилення ролі фактчекінгу: З урахуванням поширення дезінформації та фейків, журналісти та медіа-організації активно впроваджують практики фактчекінгу для перевірки достовірності інформації та підвищення довіри аудиторії. Це стає важливим у світлі постійного потоку неперевіреної або навіть навмисно спотвореної інформації, яка може вплинути на суспільну думку та прийняття рішень [49].

Фактчекінг включає в себе систематичну перевірку фактів, даних та інших інформаційних елементів, що подаються в новинах або інших медійних видах. Журналісти використовують різні методи для перевірки достовірності інформації, такі як перевірка джерел, перевірка документів та фото- та відеоматеріалів, звернення до експертів та свідків подій тощо.

Фактчекінг - це процес перевірки фактів, даних або інформації з метою визначення їхньої достовірності та точності. Існує кілька підходів до

фактчекінгу, які використовуються журналістами, дослідниками та іншими професіоналами для перевірки інформації.

Журналісти аналізують, чи є джерело достовірним і авторитетним, чи воно має належну експертизу в конкретній області [49].

Перевірка фактів передбачає перевірку конкретних даних, поданих у статті, заяві або дописі. Журналісти перевіряють даний факт за допомогою надійних джерел і відповідних доказів.

Контекстуалізація інформації включає вивчення ширшого контексту навколо поданої інформації. Журналісти аналізують інші джерела та факти, щоб з'ясувати, чи відповідає подана інформація загальному зображенню події чи ситуації [49].

Перевірка наявності підтвердження передбачає пошук незалежних доказів чи підтверджень для інформації, яка подається. Журналісти шукають відповідні джерела, свідчення або дані, які можуть підтвердити чи спростувати інформацію.

Ці підходи часто використовуються в поєднанні для забезпечення максимальної точності та достовірності інформації. Вони допомагають журналістам та дослідникам стежити за якістю своєї роботи і уникати поширення неперевіреної або недостовірної інформації [49].

Практика фактчекінгу допомагає зменшити поширення маніпулятивної та недостовірної інформації, забезпечуючи аудиторії доступ до правдивих та об'єктивних даних. Це важливо для підтримки довіри громадськості до журналістів та медіа-організацій. Більш того, це сприяє збереженню інтегритету професії журналіста та підвищенню якості медійного звітування [49].

Ці зміни свідчать про те, що сучасний конфліктний журналізм постійно адаптується до нових умов і викликів, щоб забезпечити якісне і об'єктивне висвітлення подій у найскладніших умовах.

2.2 Важливість мультимедійних навичок для військового кореспондента

Мультимедійні навички стають все більш важливими для військового кореспондента з кожним роком. У сучасному світі інформація швидко поширюється через Інтернет та соціальні мережі. Військові кореспонденти повинні бути здатними швидко зібрати, опрацювати та розповсюдити інформацію у різних форматах, включаючи текст, фото, відео та аудіо.

Різні аудиторії споживають інформацію по-різному. Деякі віддають перевагу текстовому матеріалу, інші – відео або фотографіям. Вміння створювати різноманітний мультимедійний контент дозволяє військовим кореспондентам залучати більше читачів і глядачів [46].

Відео- та аудіоматеріали можуть передати більше емоцій та контексту, ніж простий текст. Відтак, використання мультимедійних форматів може допомогти аудиторії краще зрозуміти суть подій у військових зонах.

У деяких випадках відео- або аудіозаписи можуть допомогти журналістам дистанціюватися від небезпеки, зберігаючи при цьому можливість отримати важливий матеріал [48].

Сучасні військові конфлікти активно відображаються у соціальних мережах. Вміння створювати мультимедійний контент, який може бути легко розповсюджуваним через соціальні мережі, дозволяє військовим кореспондентам досягати більшої аудиторії та впливати на громадську думку [14].

Отже, мультимедійні навички стають ключовим елементом професійного арсеналу військового кореспондента, допомагаючи їм ефективно комунікувати інформацію та впливати на громадську думку в умовах сучасного медіа-ландшафту.

Мобільний телефон розширює можливості журналістів, забезпечуючи їх безліччю інструментів. Одним з переваг цього пристрою є можливість запису аудіо. Щоб забезпечити якісний запис і зручну роботу зі звуком, можна скористатися додатками, такими як Audioboo, Soundcloud, Voice Memos та

Voice Record Pro. Ці програми дозволяють записувати, транслювати та поширювати аудіофайли, а також використовувати мобільний телефон в якості диктофона для запису високоякісного звуку.

2.3 Роль технологій та соціальних мереж у військовому журналізмі

У військовому журналізмі сучасні технології та соціальні мережі відіграють ключову роль у забезпеченні доступності, швидкості та різноманітності інформації. Мобільні пристрої дозволяють військовим кореспондентам з легкістю збирати і передавати дані навіть з найвіддаленіших локацій. Вони можуть вести прямі трансляції, записувати відео, відправляти текстові повідомлення та робити фотографії, щоб забезпечити швидку та об'єктивну інформацію про події в реальному часі.

Крім того, використання мультимедійних засобів, таких як відео та аудіо записи, дозволяє журналістам передати атмосферу військових подій більш точно та емоційно. Це робить їх звіти більш привабливими та інформативними для аудиторії [29].

Соціальні мережі стали важливим каналом для поширення військової інформації та взаємодії з громадськістю. Вони дозволяють військовим медіа-організаціям швидко ділитися новинами, аналізувати реакції аудиторії та сприяти взаємодії з глядачами та читачами. Таким чином, технології та соціальні мережі допомагають військовим журналістам ефективно виконувати свою роль у забезпеченні доступності та об'єктивності інформації про військові події.

2.4 Роль військових кореспондентів у сучасному інформаційному просторі

Військові кореспонденти грають надзвичайно важливу роль у сучасному інформаційному просторі, забезпечуючи об'єктивне та вичерпне висвітлення військових подій та конфліктів. Вони є очевидцями та повідомниками подій,

які відбуваються у зонах конфліктів, та відіграють ключову роль у передачі цієї інформації громадськості.

Перш за все, військові кореспонденти забезпечують важливий контекст та розуміння військових подій для громадськості. Вони працюють над тим, щоб надати не лише фактичні дані, але й аналізувати їхні наслідки та вплив на геополітичну ситуацію. Їхні репортажі допомагають формувати обґрунтоване бачення подій для аудиторії, що дозволяє людям краще розуміти глобальні виклики та небезпеки [21].

Крім того, військові кореспонденти забезпечують підтримку громадської думки щодо військових дій, викликаючи обговорення та дебати щодо етичних, політичних та стратегічних питань, пов'язаних з конфліктами. Вони виступають як медіатори між військовими справами та цивільним населенням, сприяючи розумінню складних військових ситуацій [21].

Крім того, військові кореспонденти грають важливу роль у виявленні порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права у зонах конфліктів. Їхні репортажі можуть допомогти залучити увагу до цих проблем та спонукати до дій для їх вирішення [16].

Отже, роль військових кореспондентів у сучасному інформаційному просторі полягає в забезпеченні доступності, об'єктивності та розуміння військових подій, а також у виклику обговорення та уваги до етичних та гуманітарних аспектів конфліктів.

РОЗДІЛ 3

УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІЇ

3.1 Контекст та потреби військового журналізму в Україні

В Україні військовий журналізм відіграє надзвичайно важливу роль, особливо з урахуванням сучасного геополітичного контексту та внутрішньої ситуації у країні. Ось деякі ключові аспекти контексту та потреб військового журналізму в Україні:

Військова агресія проти України, військові дії: Збройний конфлікт на території України викликає підвищений інтерес до військових питань серед громадськості. Військові кореспонденти в Україні відіграють важливу роль у забезпеченні доступності та об'єктивності інформації про події на передовій, а також у висвітленні гуманітарних аспектів конфлікту.

Збройний конфлікт на території України став основним джерелом підвищеного інтересу громадськості до військових питань. Військові кореспонденти в Україні відіграють важливу роль у забезпеченні доступності та об'єктивності інформації про події на передовій. Вони не лише надають об'єктивну звітність про події в зоні конфлікту, але й активно висвітлюють гуманітарні аспекти цього конфлікту, що дозволяє громадськості отримати більш повне розуміння його наслідків [8]. Такий інформаційний внесок військових кореспондентів є ключовим у формуванні обґрунтованих поглядів та усвідомлення важливості подій, що відбуваються на передовій.

Внутрішня та зовнішня безпека: У зв'язку зі складною геополітичною ситуацією та конфліктом з Росією, військовий журналізм в Україні є важливим джерелом інформації щодо військово-політичних рішень, стратегій та подій, які впливають на національну безпеку [10].

Військові кореспонденти відіграють ключову роль у забезпеченні об'єктивності та доступності інформації про ці події, допомагаючи громадськості краще розуміти ситуацію та її наслідки. Їхня робота сприяє

створенню обґрунтованих поглядів на військові питання та сприяє підвищенню обізнаності громадськості з цими складними викликами для національної безпеки [12].

Гуманітарні питання: Військовий журналізм у фокусі уваги також ставить гуманітарні аспекти конфлікту, зокрема вплив на цивільне населення, порушення прав людини та гуманітарні кризи. Відповідно, військові кореспонденти активно відстежують та висвітлюють гуманітарні проблеми у зоні конфлікту.

Вони допомагають привертати увагу до проблем гуманітарної кризи, відображаючи страждання цивільного населення та зусилля гуманітарних організацій у наданні допомоги. Подібний підхід допомагає підвищити свідомість громадськості про гуманітарні аспекти конфлікту і сприяє виявленню міжнародного співчуття та підтримки для постраждалих [16].

Інформаційна безпека: З урахуванням інформаційної війни та дезінформації, важливою стає роль військового журналізму в забезпеченні об'єктивності та достовірності інформації, а також у виявленні та розкритті маніпуляцій та фейкових новин.

Військові кореспонденти відіграють ключову роль у виявленні та розкритті маніпуляцій та фейкових новин, що можуть виникати в контексті військових конфліктів. Їхня робота полягає в аналізі інформації з різних джерел, перевірці фактів та подій, а також у висвітленні правдивих обставин подій у зоні конфлікту [26]. Це допомагає зберегти довіру громадськості до інформації, яка надходить з військового фронту, та запобігти поширенню маніпуляцій та дезінформації, що можуть призвести до неправильного розуміння ситуації та навіть загрози безпеці. Таким чином, військовий журналізм відіграє важливу роль у забезпеченні об'єктивної та достовірної інформації в умовах інформаційної війни.

Отже, військовий журналізм в Україні відіграє важливу роль у забезпеченні інформованості громадськості про військові події, вплив

національної та глобальної безпеки, а також у висвітленні гуманітарних проблем у зоні конфлікту.

3.2 Роль українських ЗМІ у формуванні військового журналізму

Українські ЗМІ є ключовими учасниками в формуванні військового журналізму. По-перше, вони відіграють важливу роль у поширенні інформації про військові події, конфлікти та стратегії, які стосуються національної безпеки. Їхня робота допомагає забезпечити доступність та об'єктивність інформації для громадськості [29].

По-друге, українські ЗМІ прагнуть забезпечити об'єктивність та достовірність інформації, пов'язаної з військовими подіями. Це включає як оперативні новини, так і аналітичні матеріали та коментарі, що дозволяють громадськості отримати об'єктивну картину ситуації.

По-третє, українські ЗМІ активно залучають експертів та військових фахівців для проведення аналізу військових подій та розкриття стратегій. Це сприяє збільшенню рівня розуміння громадськості щодо важливості та складнощів військових питань [29].

Нарешті, українські ЗМІ звертають особливу увагу на гуманітарні аспекти конфлікту. Вони висвітлюють вплив воєнних подій на цивільне населення, гуманітарні кризи та порушення прав людини. Це допомагає зберегти гуманістичний підхід у військовому журналізмі та підтримує міжнародний інтерес та співчуття до постраждалих.

3.3 Оцінка ефективності перекваліфікації журналістів в українському контексті

Оцінка ефективності перекваліфікації журналістів в українському контексті є складною завданням, оскільки вона залежить від різних факторів, таких як якість програм перекваліфікації, потреби ринку праці, індивідуальні

здібності та мотивація журналістів, а також економічна та соціокультурна ситуація в країні.

Одним з ключових аспектів ефективності є якість програм перекваліфікації. Чи відповідають вони потребам сучасного ринку праці? Чи надають достатньо практичних навичок та знань для успішного впровадження в нову сферу?

Далі, важливо враховувати індивідуальні здібності та мотивацію журналістів. Чи готові вони до змін у своїй професійній діяльності? Чи активно залучаються вони до навчання та саморозвитку у новій сфері?

Крім того, успішність перекваліфікації журналістів також залежить від економічної ситуації в країні та можливостей на ринку праці. Чи існують достатньо робочих місць у нових сферах для перекваліфікованих фахівців? Чи можуть вони отримати конкурентоспроможну заробітну платню?

Загалом, ефективність перекваліфікації журналістів в українському контексті вимірюється не лише кількістю перекваліфікованих фахівців, але й їхньою успішністю на новому ринку праці, впровадженням інновацій у відповідні галузі та внеском у розвиток суспільства.

РОЗДІЛ 4

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІЇ

4.1 Огляд найкращих практик військового журналізму у світі

Огляд найкращих практик військового журналізму у світі може включати ряд ключових аспектів, що визначають його ефективність та рівень професійної якості:

Об'єктивність і достовірність інформації: Найкращі практики військового журналізму виявляються в тому, як журналісти забезпечують об'єктивність та достовірність інформації про військові події. Вони повинні мати здатність відділяти факти від спекуляцій та дезінформації, а також надавати комплексне освітлення ситуації.

Це означає, що журналісти ставлять перед собою завдання надавати об'єктивний огляд подій, уникаючи впливу особистих переконань чи політичних вподобань. Вони дотримуються стандартів журналістської етики, перевіряючи факти, перевіряючи джерела інформації та стежачи за різноманітними точками зору на події. Це допомагає створити довіру до інформації, яка надходить від журналістів, і забезпечує адекватне розуміння ситуації у військовій зоні.

Глибина аналізу та експертиза: Найкращі практики військового журналізму передбачають глибокий аналіз військових стратегій, тактик та подій. Журналісти повинні мати доступ до експертів, які можуть надати інсайти та аналітичні огляди.

Гуманітарні аспекти: Військовий журналізм не обмежується лише воєнними питаннями; він також включає в себе висвітлення гуманітарних аспектів конфлікту, таких як вплив на цивільне населення, гуманітарні кризи та порушення прав людини.

Безпека журналістів: Найкращі практики військового журналізму включають в себе також заходи безпеки для журналістів, що працюють в зоні

конфлікту. Це включає тренування щодо безпекових процедур, використання захисного обладнання та планування маршрутів.

Використання технологій: Сучасні технології, такі як відео- та аудіозапис, онлайн-трансляції та соціальні медіа, використовуються для максимального освітлення військових подій та забезпечення швидкого доступу до інформації для громадськості.

Протидія дезінформації: Найкращі практики військового журналізму передбачають виявлення та розкриття дезінформації та маніпуляцій, що можуть виникати в контексті військових конфліктів.

Загалом, найкращі практики військового журналізму відзначаються високою професійністю, об'єктивністю, глибиною аналізу та уважністю до гуманітарних аспектів конфліктів, а також забезпечують безпеку та захист журналістів, які працюють у складних умовах.

Багато відомих медіаорганізацій, таких як CNN [57], CBS [64], VICE News [56] мають спеціальні кореспондентські групи, які спеціалізуються на військовому журналізмі. Деякі з них можуть включати журналістів, таких як Christiane Amanpour (CNN) [57], Lara Logan (CBS) [64], Ben Anderson (VICE News) [56], та інші, які відомі своєю роботою у зоні конфліктів.

Також, журналісти, що ведуть репортажі з військових зон, можуть бути авторами різних книг, статей та документальних фільмів. Для знаходження більше інформації про їхню роботу, можна звернутися до баз даних, сайтів видавництв або ж використовувати пошукові системи для пошуку статей та публікацій на цю тему.

Крістіан Аманпур (народилася 12 січня 1958 року, Лондон, Англія) – англійська журналістка, яка, працюючи кореспондентом CNN, була однією із провідних військових журналістів кінця XX і початку XXI століть. Пізніше вона вела новинну програму ABC This Week (2010–2011) та серію інтерв'ю на PBS Amanpour & Company (з 2018 року) [52].

Вона навчалася в Університеті Род-Айленда, де здобула ступінь у журналістиці в 1983 році. Вона почала працювати на NBC-філії в Провіденсі, Род-Айленд, але у вересні 1983 року вона була прийнята на початкову посаду в CNN як помічник міжнародного відділу новин. До 1986 року вона працювала в бюро CNN в Нью-Йорку як продюсер-кореспондентка. Аманпур отримала свій великий прорив у 1989 році, коли її призначили на посаду в Франкфурті, Західна Німеччина. Вона прибула туди вчасно; рух за демократію обрушився на Східну Європу, і Аманпур швидко стала кореспонденткою CNN на місці подій) [57].

Лара Логан (народилася 29 березня 1971 року) - південноафриканська телевізійна та радіожурналістка, воєнний кореспондент. Кар'єра Логан розпочалася в Південній Африці з різними новинними організаціями в 1990-х роках. Її профіль піднявся завдяки репортажам про американське вторгнення в Афганістан у 2001 році. У 2002 році її найняли на посаду кореспондента у CBS News, де вона врешті-решт стала головним кореспондентом із зовнішньої політики [64].

Логан працювала як новинний кореспондент для газети Sunday Tribune у Дурбані під час своїх навчань (1988–1989), а потім для місцевої газети Daily News (1990–1992). У 1992 році вона приєдналася до Reuters Television в Африці, переважно як старший продюсер. Після чотирьох років вона почала працювати як вільний журналіст, отримуючи завдання як кореспондент та редактор/продюсер у ITN і Fox/SKY, CBS News, ABC News (у Лондоні), NBC та Європейському Телевізійному Союзі. Вона працювала на CNN, репортуючи про події, такі як вибухи в посольствах Сполучених Штатів у Найробі та Танзанії у 1998 році, конфлікт в Північній Ірландії та війну на Косові.

У 2000 році Логан була найнята GMTV Breakfast Television (у Великобританії) як кореспондентка; вона також співпрацювала з CBS News Radio як вільний кореспондент. Через кілька днів після терактів 11 вересня, вона звернулася до клерка у Російському посольстві в Лондоні з проханням

видати візу для подорожі до Афганістану. У листопаді 2001 року, перебуваючи в Афганістані на роботі для GMTV, вона проникла в північно-американську союзницьку армію і взяла інтерв'ю у їхнього командира, генерала Бабаджана, на авіабазі Баграм [61].

Бенджамін Джон Андерсон народився в Клівленді, графство Йоркшир, Об'єднане Королівство у 1974 році. Він виріс у Бедфорді і навчався в Бедфордській модерній школі.

За словами Андерсона, він зацікавився світовими подіями приблизно у віці 16-17 років. Він прочитав статтю про підтримку британською урядом індонезійського вторгнення до Східного Тимору і був обурений, але здивований тим, що інші навколо нього не були про це обізнані. Потім він зрозумів, що може робити "корисну" роботу як журналіст [56].

За його словами у його інтерв'ю на Reddit, Андерсон не вивчав журналістику в університеті [55]. Він був першою особою у своїй родині, яка поступила до університету, але покинув його після року навчання.

За словами Андерсона, його перший фільм був у 1997 році для Channel 4, в якому він знімався як працівник похоронного бюро Service Corporation International. Він зробив три або чотири місяці безкоштовних підтримуючих робіт, під прикриттям. У фільмі він розкривав недоліки співробітників у ставленні до тіл померлих, зокрема "кидання" трупів немовлят і використання зайнятих трупів "як смітників". Корпорація Service подала позов, щоб запобігти виходу фільму, але програла [58].

Фільм отримав позитивну увагу і виграв нагороди, що призвело до пропозиції про роботу від BBC.

У 2003 році Андерсон створив серію Holidays in the Danger Zone [53], присвячену країнам "Вісьма зла" президента США Джорджа Буша. У шоу він слідкував за повстанцями об'єднаними для помирень і демократії у Другій цивільній війні в Ліберії.

Він також зробив фільми про бандитські війни в Сальвадорі, рух безземельних у Бразилії, забруднення у Варанасі, браконьєрство горил у Конго, гомосексуалів у Америці, маоїстських повстанців у Біхарі, права на воду палестинців на Західному березі, третє покоління жертв Оранжевого отрути у В'єтнамі, депортованих та пімнів у Камбоджі, та війну на півдні Іраку [54].

Він отримав нагороду іноземної преси. У 2013 році він отримав премію Прі де Байє за великоформатне телебачення за свій документальний фільм BBC "Місія виконана? Таємниці Хельманда". Того ж року він також отримав нагороду Клубу Фронтлайн за трансляцію за фільм "Ось як перемога виглядає". У 2016 році його робота "Боротьба з Ісіс" отримала премію "Еммі" за видатну монтаж звуку у нехудожніх програмах. Він був номінований кожного року з 2015 по 2018 рік на премію "Еммі" за відзначення видатних інформаційних серій або спеціальних програм за свою роботу у Vice. Фільм "Боротьба з Талібаном" був включений до шорт-листа премій RTS за програму та журналістику, а також до премії BAFTA [54].

4.2 Вплив міжнародного досвіду на розвиток вітчизняного військового журналізму

Міжнародний досвід має значний вплив на розвиток вітчизняного військового журналізму. Цей вплив проявляється в різноманітних аспектах, включаючи стандарти професійної етики, методи журналістської роботи, технічні та технологічні інновації [63].

По-перше, міжнародний досвід допомагає вітчизняним журналістам використовувати найкращі практики з інших країн щодо підготовки матеріалів, проведення досліджень та аналізу подій. Вони вивчають методи ведення розслідувань, аналізу конфліктів та представлення інформації, що допомагає підвищити якість журналістської роботи.

По-друге, міжнародний досвід сприяє впровадженню новітніх технологій та методів журналістської роботи. Вітчизняні журналісти вивчають досвід використання мультимедійних форматів, відеозйомки в умовах конфлікту, використання соціальних мереж та інші інновації, що дозволяють їм ефективніше відображати події у воєнних зонах.

По-третє, міжнародний досвід впливає на формування професійної культури та етики військового журналізму. Відомості про стандарти професійної етики, взаємодію зі збройними силами та захист прав журналістів у разі роботи в небезпечних умовах надають важливий фундамент для вітчизняних журналістів [63].

Узагальнюючи, міжнародний досвід становить важливий ресурс для розвитку вітчизняного військового журналізму, сприяючи підвищенню професійної якості та ефективності роботи журналістів у цій сфері.

Діалог на Армія FM з психологом, учасником бойових дій Андрієм Козінчуком та прес-офіцером 58-ї окремої мотопіхотної бригади імені гетьмана Івана Виговського Валерією Пальчинською дає важливі відомості про психологію творчості військового журналіста, самоадаптацію та ризики під час ведення бойових дій [34].

Валерія Пальчинська розповіла про свій шлях до роботи прес-офіцером та відзначила важливість творчості у військовій журналістиці. Андрій Козінчук підкреслив, що військовий журналіст повинен мати як кмітливість, так і творчість, а також бути гнучким для ефективної роботи в змінних умовах. Вони обговорили ризики для військових журналістів та зазначили, що важливою є безпека під час роботи в зоні бойових дій та підготовка до стресових ситуацій [34].

Учасники діалогу також обговорили питання психологічної готовності військових журналістів та способи подолання стресу, зокрема після потрапляння під обстріл. Андрій Козінчук наголосив на важливості

збереження фізичного та психічного здоров'я, а також на необхідності звертатися за психологічною підтримкою у разі потреби [34].

Цей розмовний фрагмент надає важливі відомості про журналістику у військовому середовищі, психологічні аспекти роботи в зоні бойових дій та підготовку до них.

4.3 Порівняльний аналіз українського та зарубіжного досвіду

Порівняльний аналіз українського та зарубіжного досвіду у військовому журналізмі може включати кілька аспектів:

Технічні та технологічні інновації: Зарубіжні ЗМІ, особливо ті, що мають великі бюджети, частіше мають доступ до новітніх технологій та обладнання для відеозйомки, обробки звуку та візуалізації даних. У порівнянні з українськими ЗМІ, які можуть мати обмежені ресурси, це може призводити до відмінностей у якості та ефективності відтворення інформації.

Це може включати високоякісні камери, професійне обладнання для обробки аудіо та відео, а також програмне забезпечення для створення складних візуальних ефектів та анімації.

У порівнянні з українськими ЗМІ, які часто мають обмежені бюджети та ресурси, це може створювати відмінності у якості та ефективності відтворення інформації. Недостатність коштів може призвести до використання менш якісного обладнання та програмного забезпечення, що може обмежити можливості у створенні високоякісних мультимедійних матеріалів та вплинути на загальний рівень професійності військового журналізму.

Професійні стандарти та етика: Зарубіжні ЗМІ, зокрема ті, що мають більшу історію та розвинуту культуру журналістики, частіше дотримуються високих професійних стандартів та етичних норм у військовому журналізмі.

Вони можуть мати встановлені процедури перевірки фактів, високі вимоги до об'єктивності та точності інформації, а також етичні кодекси, які регулюють їхню діяльність у конфліктних ситуаціях.

У порівнянні з українським досвідом, де можуть виникати виклики щодо об'єктивності та незалежності ЗМІ через політичний вплив та інші фактори, зарубіжні ЗМІ можуть мати більшу довіру серед глядачів та читачів. Втім, в умовах посиленої конкуренції та зростання впливу соціальних мереж, українські ЗМІ можуть активно працювати над підвищенням професійних стандартів та зміцненням своєї довіри.

Застосування технологій інформаційної безпеки: У зв'язку з інформаційною війною та загрозами кібербезпеки, зарубіжні ЗМІ можуть мати більш розвинуті системи захисту даних та забезпечення конфіденційності джерел. Українські ЗМІ можуть відставати у цьому аспекті через меншу увагу до цих питань або обмежені ресурси.

Так, зарубіжні ЗМІ можуть мати більш розвинуті системи захисту даних та забезпечення конфіденційності джерел, особливо в умовах інформаційної війни та загроз кібербезпеки. Вони можуть мати спеціалізовані команди та технічні засоби для виявлення та запобігання кібератакам, а також ефективні процедури обробки та зберігання конфіденційної інформації.

Українські ЗМІ можуть відставати у цьому аспекті через меншу увагу до цих питань або обмежені ресурси. Недостатнє фінансування та обмежені можливості технічного забезпечення можуть ускладнювати розробку та впровадження ефективних кібербезпекових заходів у медіаорганізаціях України. Однак зростаюча увага до цих питань та підтримка від міжнародних партнерів можуть сприяти поліпшенню цієї ситуації в майбутньому.

Міжнародне співробітництво: Зарубіжні журналісти, зокрема ті, що працюють для міжнародних медіаорганізацій, частіше мають можливість працювати в міжнародних командах та отримувати доступ до різних джерел інформації та експертів.

Вони можуть мати змогу вести репортажі з різних країн світу та отримувати доступ до ключових подій та осіб.

У порівнянні, українські журналісти можуть зазнавати обмежень у міжнародному співробітництві через політичні або інші обставини. Наприклад, у зв'язку з геополітичною ситуацією або обмеженнями на в'їзд у деякі країни, вони можуть мати складнощі у здійсненні міжнародних репортажів та співпраці з журналістами з інших країн. Однак, незважаючи на це, вони намагаються знаходити можливості для співпраці та обміну інформацією з колегами з усього світу.

Ці аспекти варто враховувати при порівнянні українського та зарубіжного досвіду у військовому журналізмі, оскільки вони визначають якість та об'єктивність інформації, яку отримують глядачі та читачі.

РОЗДІЛ 5

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІЇ: ПРИКЛАДИ

5.1 Українська перекваліфікація на прикладі подружжя Ліберових та Мстислава Чернова

Перекваліфікація цивільних журналістів та фотографів у військових кореспондентів є складним процесом, який вимагає глибокого вивчення військової тематики та специфічних навичок. Початковим етапом може бути ознайомлення з основами військових операцій, стратегій та техніки. Важливо зрозуміти етичні стандарти та особливості роботи на військових теренах. Далі варто брати участь у спеціалізованих курсах та семінарах, що охоплюють питання військового журналізму та фотожурналістики. Практичний досвід грає важливу роль, тому важливо здобувати досвід роботи на військових підставах або у зонах бойових дій під керівництвом досвідчених колег. Розвиток спеціалізованих навичок, таких як робота з військовою технікою або володіння безпековими процедурами під час зйомок, також є ключовим аспектом перекваліфікації. Важливо постійно підтримувати зв'язок з військовими медійними організаціями та використовувати можливості для стажування та працевлаштування на відповідних посадах.

Перекваліфікація українських журналістів на військових спеціалістів може відбуватися через різноманітні канали та шляхи. Деякі з них включають:

Спеціалізовані курси та тренінги: Україна має різноманітні програми підготовки військових журналістів, які надаються військовими академіями, університетами, медійними організаціями та навчальними центрами.

Вони призначені для надання необхідних знань, навичок і навичок для виконання журналістської роботи в армійському середовищі.

Варто згадати найпопулярніші курси:

1. Курс військового журналізму в Національному університеті оборони України імені Івана Черняховського [23].

2. Курси у Львівському державному університеті внутрішніх справ[25].
3. Тренінги від Інституту масової інформації (ІМІ) [47].
4. Стажування в редакції "Армія Inform" [45].
5. Практичні тренінги від Національної спілки журналістів України (НСЖУ) [36].

Ці програми можуть включати:

- Курси військового журналізму, які пропонуються багатьма військовими академіями та університетами. Вони включають теоретичні заняття та практичні вправи.
- Семінари та тренінги, організовані медійними організаціями та навчальними центрами. Ці заходи допомагають підготувати журналістів до роботи на військових конфліктах та військових операціях.
- Практичні вправи та стажування в редакціях військових медійних органів, що допомагають набути досвіду у реальних умовах.

Ці програми спрямовані на підготовку журналістів до роботи в складних військових умовах та забезпечення якісного та об'єктивного військового журналізму.

Практичний досвід: Важливою складовою процесу перекваліфікації є практичний досвід. Журналісти можуть отримувати можливості для практичної роботи під керівництвом досвідчених військових журналістів.

Отримання можливостей для практичної роботи під керівництвом досвідчених професіоналів є важливим етапом в їхньому професійному зростанні та навчанні.

Під керівництвом досвідчених військових журналістів, нові учасники можуть набути навичок у веденні військових репортажів, роботі в складних умовах, етиці та нормах журналістської професії в військовому середовищі, а також використанні військової термінології та розумінні особливостей військових операцій.

Цей практичний досвід може бути набути через стажування в редакціях військових медійних органів, участь у спеціальних тренінгах та семінарах, а також через роботу на реальних військових конфліктах та операціях.

Отримання практичного досвіду під керівництвом досвідчених фахівців дозволяє новим військовим журналістам швидше навчатися, розвивати свої навички та набувати впевненості у своїх можливостях.

Менторство: Ментори можуть грати важливу роль у підтримці перекваліфікації журналістів у військових справах. Вони можуть допомагати новачкам розуміти складнощі та особливості цієї сфери діяльності.

Менторська підтримка дозволяє новим військовим журналістам швидше засвоювати необхідні знання та навички, вирішувати труднощі та виробляти стратегії для успішної роботи. Крім того, ментори можуть стати важливими контактами та підтримкою для майбутньої кар'єри в цій сфері.

Спеціалізовані навчальні програми: Деякі університети та навчальні заклади, такі як Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка [20], Національний університет «Одеська політехніка» [6] тощо, пропонують спеціальні програми навчання з військового журналізму, де студенти можуть отримати необхідні знання та навички.

У рамках таких програм студенти отримують не лише теоретичні знання про військовий журналізм, а й практичні навички, необхідні для роботи в цій галузі. Вони можуть вивчати такі аспекти, як засоби масової інформації у військовому середовищі, етика та стандарти військової журналістики, а також техніки зйомки та редакції матеріалів про військові події.

Ці програми можуть також включати можливості для стажування та співпраці з військовими медійними організаціями або редакціями військових видань, що дозволяє студентам отримати практичний досвід роботи в цій сфері перед завершенням навчання.

В цілому, ці програми надають студентам можливість отримати все необхідне для успішної кар'єри у військовому журналізмі, поєднуючи академічні знання з практичними навичками.

Професійні курси та сертифікати: Участь у професійних курсах та отримання відповідних сертифікатів може допомогти журналістам розширити свої знання та вміння у військовій сфері.

Участь у професійних курсах та отримання відповідних сертифікатів є важливою складовою процесу перекваліфікації для журналістів, які цікавляться військовою сферою. Ці курси можуть охоплювати різні аспекти військового журналізму, включаючи правила безпеки під час військових операцій, особливості військових конфліктів, роботу з військовими джерелами та інше.

Отримання сертифікатів відповідності також може підвищити авторитет журналіста в цій сфері і додати ваги його роботі. Вони свідчать про те, що журналіст має не лише теоретичні знання, а й практичні навички, необхідні для роботи у військовому середовищі.

Завдяки участі у таких курсах та отриманню сертифікатів журналісти можуть розширити свої знання та вміння у військовій сфері, що в свою чергу допоможе їм ефективніше виконувати свою професійну діяльність та вирішувати важливі завдання в цій галузі.

Таким курсом, наприклад, є «Журналістика висвітлення воєнних дій» від 1+1 Media School [26].

Стажування: Можливості для стажування у військових медійних організаціях або працевлаштування на позиціях асистентів допоможуть журналістам отримати практичний досвід та встановити контакти у цій галузі.

Перекваліфікація у військових журналістів вимагає від журналістів певного рівня відданості, навчання та адаптації до особливостей військової сфери.

Документальний фільм "20 днів у Маріуполі" [1] розповідає про перші тижні бойових дій у Маріуполі, Донецька область, під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році.

Мстислав Чернов – це постійний відеокореспондент Associated Press в Україні, який спеціалізується на роботі в зонах воєнних конфліктів. У відомстві він працює з початку повномасштабного російського вторгнення, знаходячись в Маріуполі з 24 лютого 2022 року разом із фотографом Євгеном Малолеткою та продюсеркою Василісою Степаненко [3].

Мстислав Чернов народився у Харкові в 1985 році. Він почав свою кар'єру фотографа у 2005 році, працюючи в харківському інформаційному агентстві MediaPort [3].

У 2008 році він отримав свою першу премію на фотовиставці "Харків. Місто очима городян". Того ж року відбулася його перша персональна виставка фотографій "Musica per somnia", яку організував директор Харківської філармонії Юрій Янко. У 2009 році він отримав ще одну нагороду, перемігши на фотовиставці "Майже втрачений Харків", де показав приклади руйнування старої архітектури міста [4].

З 2008 року Чернов співпрацював із міжнародним проєктом "Дітям Чорнобиля" та Novick Cardiac Alliance, фотографуючи операції на серці. У 2012 році він проживав у Камбоджі, присвятивши свій час місцевим культурним та медичним проєктам [3].

У 2013 році творчість Чернова отримала національне визнання. Його фотографії принесли йому перше місце в українському конкурсі "Фотограф року" в номінації "Документальна фотографія". Також він переміг у Pentax Awards Ukraine та в конкурсі "Кращий пресфотограф України" у номінації "Портрет". Чернов подорожував та фотографував у понад сорока країнах і провів ще одну персональну виставку у 2013 році під назвою "Сезон дощів", на якій представив світлини з Далекого Сходу [4].

У 2013 році Мстислав Чернов очолив громадську організацію "Українська асоціація професійних фотографів". Його художній проєкт-інсталяція "Зазираючи у вікна", під час якого збільшені старовинні фотографії були розміщені у вікнах покинутих будівель, привернув увагу національної преси та був повторений у наступні роки. Того ж року Чернов був запрошений взяти участь у міжнародному проєкті документальної фотографії "Unframe" [3].

Мстислав Чернов пережив низку подій, які суттєво вплинули на його життя та роботу. Літом 2013 року, під час перебування в Стамбулі, він став свідком протестів у парку Гезі та на майдані Таксим. Насильство, яке він побачив, переконало його перейти від художньої та документальної фотографії до висвітлення конфліктів та воєн [3].

У кінці 2013 року, під час Революції Гідності, він фіксував масові акції протесту, що завершилися кровопролиттям, втечею Президента Віктора Януковича та подіями на Майдані. Під час цих подій Чернова було атаковано, він отримав поранення та був нападений правоохоронцями, що призвело до травм.

У січні 2014 року, під час протестів, його поранено осколками гранати, кинутої правоохоронцями в його бік, що призвело до серйозних травм ніг та очей [4].

У 2020 році Мстислав працював у Лівії, Сирії та Білорусі, фіксуючи події на місцях, зокрема президентські вибори та протести. У Мінську його затримали й побили правоохоронці, і він втратив свідомість від побиття в автозаку. Після цього його депортували з Білорусі.

У 2022 році Мстислав Чернов разом з Євгеном Малолеткою отримали Премію імені Георгія Гонгадзе за їхню роботу як журналісти й фотокореспонденти [3].

Чернов документував події, коли Росія атакувала пологовий будинок і приватні житлові будівлі, фіксував випадки мародерства, а також зафіксував

моменти, коли російські танки входили в центр міста та виникали проблеми зі зв'язком. Кожного дня він надсилав відео через супутниковий зв'язок до агентства Associated Press, щоб світ міг побачити, що відбувається в одній з найскладніших зон воєнних дій [1].

Режисер і фотограф Мстислав Чернов, фотограф Євген Малолетка та продюсерка й журналістка Василіса Степаненко працювали над цим фільмом. Вони стали останніми журналістами, які висвітлювали початок знищення Росією Маріуполя, і за це отримали Пулітцерівську премію. У 2024 році їх також нагородили Шевченківською премією [3].

Фільм став найкасовішим документальним фільмом в Україні минулого року, зібравши 500 тисяч гривень тільки за перший вікенд прокату.

Стрічка отримала перемогу у номінації "Найкращий документальний фільм" британської кінопремії BAFTA, а Мстислав Чернов був удостоєний премії Гільдії режисерів США (DGA Awards) за "видатні режисерські досягнення в документальному кіно" [1].

Крім того, "20 днів у Маріуполі" став першим українським фільмом, який отримав "Оскар". У 2024 році стрічка була визнана найкращим документальним фільмом [4].

З 21 квітня фільм буде доступний на Netflix, а також можна переглянути онлайн на українських стримінгових платформах, включаючи Takflix, Sweet.TV, Megogo, "Київстар ТВ" та Volia TV [1].

Під час свого виступу під час церемонії вручення премії "Оскар" у Лос-Анджелесі, режисер висловив свою вдячність, але також висловив глибоке бажання ніколи не знімати цей фільм. Він виразив бажання обміняти цю нагороду за те, щоб Росія ніколи не нападала на Україну та не окупувала українські міста. Режисер також підкреслив, що незважаючи на неможливість змінити минуле, важливо встановити правду і зробити все можливе, щоб пам'ять про загиблих людей Маріуполя та тих, хто віддав своє життя, ніколи не забувалася. Він закликав всіх присутніх, які вважаються

найталановитішими людьми світу, долучитися до цього процесу, оскільки кіно формує спогади, а спогади формують історію [3].

Мстислав Чернов зазначив, що такі моменти, як отримання "Оскара", надають сил в умовах, коли люди потребують надії. Він додав, що це допомагає військовим і лікарям не здаватися [3].

Також творці згадали бійців, які допомогли вирватися з оточеної лікарні у Маріуполі, та наголосили на тому, що дехто з них продовжує боротися на фронті.

Євген Малолетко поділився, що фотографії та відео з оточеного росіянами міста допомогли багатьом людям знайти своїх рідних, які були поза Маріуполем.

Творці також зазначили, що багато глядачів під час показів фільму виявили здивування, оскільки не знали про те, що справді відбувалося в Україні, або навіть вважали це фейком.

Вони заключили, що вони намагалися донести до глядачів реальність того, що сталося в Маріуполі, і показати, що це не фейк, а справжня подія.

Майже у кожній українській родині був хтось, хто не вважав, що Росія здійснить вторгнення в Україну. У сім'ї Ліберових Костянтин намагався зберегти спокій і оптимізм.

"Моя дружина тривалий час каже: 'Скоро війна, що ми робитимемо? Ми не готові'. Я постійно намагався її заспокоїти, говоривши: 'Дорога, яка може бути війна у 21 столітті?'. Таке просто не може трапитися," – згадує він [22].

"Ми хотіли уникнути війни, але зараз ми їдемо прямо до неї," - так розпочали свою історію Костянтин і Влада Ліберови, подружжя весільних фотографів з Одеси.

Для них фотографія – це їх покликання і сенс життя.

З початком повномасштабної війни в Україні, звичайні фотосесії у жанрі "love story" стали менш актуальними, і діяльність подружжя зазнала змін.

Проте, їхня мета залишається тією ж - розповідати історії, показувати людей, емоції і справжнє життя.

На початку війни, Костянтин і Влада Ліберови вирішили приєднатися до волонтерського руху, оскільки продовження звичної діяльності стало неможливим.

"Ми почали волонтерити, і дуже активно. Але з часом ми відчули, що наше життя стало мається нову рутину, в якій вже не було такого сенсу," - зізнається Влада [22].

Не минуло довго, і трапилось те, що, ймовірно, мало статися. Одного разу, коли Ліберови везли "гуманітарку" на одеський залізничний вокзал, Влада попросила Костянтина взяти з собою камеру. Це був не дуже вдалий імпульс, оскільки люди, які тільки що пережили шок і паніку, дивилися на фотографа підозріло. Але кожен знімок мав свою власну історію і був надзвичайно цінним.

"Це були перші дні війни. Я залишилася у машині і чекала на Костю. Після години він повернувся і сказав, що зробив дуже зворушливі фотографії. Коли він показав мені їх, я зрозуміла, наскільки вони особливі," - розповіла Влада [22].

Фотографії з вокзалу, так само, як і всі їхні роботи, були опубліковані в Instagram. Ця спонтанна зйомка та її результати у вигляді вдячних відгуків людей вплинули на їхнє рішення відродити свою діяльність, але вже у нових реаліях.

"Ми зрозуміли, що зараз дуже важливо документувати те, що відбувається. Багато людей подякували нам за те, що ми взяли камеру в руки і почали показувати. Потім ми усвідомили, що у нас є аудиторія. Так, це крапля у морі, але нам хотілося кричати світові про те, що відбувається в Україні," – підкреслює Влада [22].

У перші дні та тижні повномасштабної війни в Україну ще не встигла приїхати закордонна преса. Новини, які поширювалися, часто

супроводжувалися одними й тими самими фотографіями, і вже після десятків репостів було складно встановити їхніх авторів.

"Після десятого репосту вже неможливо визначити, хто є першоджерелом. Аудиторія з Росії вже пише тобі, що це фейки, неправда, фотошоп. І сидючи в Одесі, ти не можеш аргументувати нічим. Навіть якщо довіряєш людині, яка зробила репост", – пояснює Влада [22].

Навіть при бажанні повернути втрачений сенс минулого життя та дати переконливі докази військових злочинів росіян, Костя і Влада вирішили показувати нову реальність людей в нашій країні з першої особи. Навіть якщо раніше їм не доводилося працювати з документальною фотографією.

"Ми з Владою все ще залишаємося щасливими людьми. Хоча під час війни ми зосереджуємося на фотографуванні людей та їхніх емоцій, наш фокус змінився разом із зміною емоцій", – розповідає подружжя [22].

До початку повномасштабної війни в основі їхніх робіт було кохання. Тепер їхні фотографії захоплюють широкий спектр емоцій.

"Ми вирішили подорожувати містами України і зафіксувати те, що відбувається. Наші знайомі знають, що ми трохи придуркуваті на цю тему. Це не просто щось, з чого ми заробляємо гроші. Наприклад, зараз ми не заробляємо на фотографіях, а навпаки – витрачаємо", – додає Влада [22].

Переорієнтуватися було нелегко. На весільних церемоніях особа точно знає, що трапиться далі, а на війні все було новим. Щоб вчасно навести камеру, потрібно було передбачати, що буде далі. На весіллі особа стає частиною процесу, а в документальній фотографії — ні. Документаліст має право лише зафіксувати момент.

Основна мета подружжя фотографів — відобразити героїв правдиво, передаючи їхні емоції так, як вони є. Людина, яка переживає сильну емоцію, не завжди виглядає красиво. У цьому ще одна відмінність від попередньої роботи: фотографуючи зараз, військові кореспонденти не звертають увагу на зовнішність героя світлина.

Щоб знімати естетично, потрібно обирати відповідні кадри і вибирати об'єкти уважно. Воєнна фотографія не про це, але подружжя Ліберових зрозуміли це не відразу.

У весняній фотозйомці 2022 року на визволеній від російських військ Київщині подружжя Ліберових покладали акцент на героїзм українців, не звертаючи увагу на страшні аспекти війни — смерть, горе, руйнування. У результаті російські пропагандисти використали роботи подружжя Ліберових для своїх цілей, стверджуючи, що фото з Ірпеня доводять, що інші знімки є постановою, оскільки немає мертвих тіл.

На початку роботи подружжя Ліберових військові ставилися до них з певним недовір'ям: вони не мали жодного досвіду у журналістиці чи документальній фотографії. Але тепер іноді військові самі запрошують подружжя Ліберових на передові позиції.

Отримання дозволу на зйомку забирає багато часу, але фотографи завжди працюють офіційно, все узгоджують і не публікують фотографії, за якими можна встановити місце зйомки.

Кожна фотографія несе інформацію, яка може бути використана проти подружжя Ліберових, тому вони обирають їх дуже обережно. Вони тривалий час знімали на сході країни, а з початку січня 2023 року вони працювали у Херсонській області. Вони хотіли показати, як живе місто під постійними обстрілами. Коли ж подружжя Ліберових приїхали до Бахмута влітку того ж року, їм було страшно, але потім вони звикли до обстрілів. Людина звикає до всього, а робота примушує забути про страх [22].

Отже, перекваліфікація цивільних журналістів та фотографів у військових кореспондентів вимагає глибокого вивчення військової тематики та специфічних навичок. Початковий етап включає ознайомлення з основами військових операцій, стратегій та техніки, а також розуміння етичних стандартів та особливостей роботи у військових умовах. Участь у спеціалізованих курсах і семінарах з військового журналізму та

фотожурналістики є необхідною. Практичний досвід роботи на військових базах або в зонах бойових дій під керівництвом досвідчених колег має велике значення. Розвиток спеціальних навичок, таких як робота з військовою технікою і дотримання безпекових процедур, є ключовим аспектом перекваліфікації. Постійне підтримання зв'язку з військовими медійними організаціями та використання можливостей для стажування та працевлаштування на відповідних посадах є важливими для успішної перекваліфікації.

5.2 Зарубіжна перекваліфікація на прикладі Марі Колвін та Ернеста Гемінгвея

Марі Кетрін Колвін була американською журналісткою та закордонною кореспонденткою британської газети The Sunday Times протягом понад 25 років, починаючи з 1985 року. Вона загинула під час висвітлення облоги Хомса в Сирії [67].

Марі Колвін народилася в Асторії, Квінс, Нью-Йорк і виросла в Східному Норіджі в місті Ойстер-Бей, округ Нассау, на Лонг-Айленді [65]. Вона закінчила середню школу Ойстер-Бей у 1974 году, а потім відвідувала Єльський університет. Вона була фахівцем у галузі антропології, але пройшла курс навчання у письменника, який отримав Пулітцерівську премію, Джона Герсі. Вона також почала писати для студентської газети Yale Daily News і вирішила стати журналістом, як сказала її мати. Вона закінчила університет зі ступенем бакалавра в галузі антропології в 1978 [62]. Під час навчання в Єльському університеті Колвін була відома як сильна особистість і швидко зарекомендувала себе як «творець шуму» у кампусі.

Колвін деякий час працювала у профспілці в Нью-Йорку, перш ніж розпочала свою журналістську кар'єру в United Press International (UPI), через рік після закінчення Єльського університету. Спочатку вона працювала в UPI у Трентоні, потім у Нью-Йорку та Вашингтоні. У 1984 році Колвін була

призначена менеджером паризького бюро UPI, а потім перейшла до Sunday Times в 1985 году [65].

З 1986 року вона була кореспондентом газети на Близькому Сході, а з 1995 року – кореспондентом із закордонних справ. У 1986 році вона вперше взяла інтерв'ю у лівійського лідера Муаммара Каддафі після операції "Каньйон Ельдорадо". Каддафі також сказав, що примирення між Лівією та Сполученими Штатами було неможливим, поки Рейган перебуває в Білому домі. «Мені нема чого йому сказати (Рональд Рейган)», – сказав він, – «бо він божевільний. Він дурний. Він ізраїльський пес» [66].

У травні 1988 року Колвін взяла участь у довгій дискусійній програмі каналу Channel 4 "After Dark", разом з Антоном Шаммасом, Джеральдом Кауфманом, Моше Аміравом, Надією Хіджаб та іншими [див. Додатки "After Dark"]].

Спеціалізуючись на Близькому Сході, вона також висвітлювала конфлікти в Чечні, Сербії, Сьєрра-Леоне, Зімбабве, Шрі-Ланці та Східному Тиморі. У 1999 році в Східному Тиморі їй приписують рятування життів 1 500 жінок і дітей з облогою комплексу, оточеного силами, підтримуваними Індонезією. Відмовившись їх покидати, вона залишилася з силами Організації Об'єднаних Націй, повідомляючи у своїй газеті та на телебаченні. Вони були евакуйовані після чотирьох днів. Вона отримала премію Міжнародного фонду жінок-журналісток за мужність у журналістиці за свою роботу в Косово та Чечні [65].

Незважаючи на серйозні травми, Колвін, яка тоді була віком 45 років, встигла написати статтю на 3000 слів вчасно, щоб відповісти дедлайну. Вона пройшла пішки понад 30 миль (48 км) через джунглі Ванні разом зі своїми тамільськими провідниками, щоб уникнути урядових військ; вона розповідала про гуманітарну катастрофу на північній тамільській території, включаючи блокаду урядом постачання харчів, медичних засобів та перешкоджання

доступу іноземних журналістів до області протягом шести років, щоб висвітлити війну.

Після смерті Марі, Університет Стоні-Брук заснував Центр міжнародних репортажів на її честь. Також, її родина заснувала Меморіальний фонд Марі Колвін [65] через Фундацію громади Лонг-Айленда, який призначений для збору пожертв на підтримку гуманітарних ініціатив.

У липні 2016 року родина Марі подала цивільний позов проти уряду Сирії, стверджуючи, що її вбивство було замовлене самим урядом. У січні 2019 року суд визнав сирійський уряд винним у цьому і призначив компенсацію у розмірі 302 мільйони доларів США.

У 2018 році був випущений фільм "Приватна війна" [див. Додатки "Private War"], який базувався на житті Марі. У фільмі зіграла акторка Розамунд Пайк у ролі Колвін. Фільм став популярним і отримав позитивні відгуки від глядачів та критиків.

Коли Марі Колвін загинула в результаті артилерійської атаки в Хомсі, Сирія, в 2012 році, у віці п'ятдесят шість років, світ втратив безстрашну військову кореспондентку, яка висвітлювала найважливіші глобальні катастрофи свого життя.

Ернест Міллер Хемінгуей народився у маленькому та чистому містечку Ок-Парк поблизу Чикаго 21 липня 1899 року [35]. Він виріс в культурній та забезпеченій сім'ї, де обидва батьки, кожен за своїми захопленнями, намагалися спрямовувати його інтереси. Батько, який був лікарем за професією та етнографом за уподобаннями, захоплювався полюванням і забирав Ерні в ліси, де вони спостерігали за природою та життям індіанців. Мати, яка також мала свої захоплення музикою та живописом, навчала його музиці та співу. Хоча Ернест не став музикантом, його почуття до мистецтва залишилися з ним назавжди.

У юнацькі роки Хемінгуей також проходив курси з журналістики у Фені Бігс, які були влаштовані за принципом «ніби клас був газетним офісом». Найкращі автори цих курсах отримували можливість писати для шкільної газети «Трапеція» (англ. «The Trapeze»). І Ернест та його сестра Марселіна були серед них і писали для газети. Першим внеском Хемінгуея в «Трапецію» стала стаття місцевому виступі Чиказького симфонічного оркестру, опублікована у січні 1916 года [69]. Він продовжував писати і для «Трапеції», і для шкільного щорічника «Табула» (The Tabula), наслідуючи мову спортивних оглядачів і використовуючи псевдонім Рінг Ларднер-молодший – за прикладом Рінга Ларднера з газети Chicago Tribune, який підписувався «Лайн О'Тайп». Спочатку було надруковано «Суд Маніту» [59] – твір із північною екзотикою, кров'ю та індіанським фольклором, а далі, переважно, публікувалися репортажі про спортивні змагання, концерти. Особливо популярними були єхидні нотатки про «світське життя» Ок-Парку. Саме тоді Хемінгуей вже твердо собі вирішив, що письменником.

Після випуску зі школи він вирішив не вступати до університету, як цього вимагали батьки, а переїхав до Канзас-Сіті, де влаштувався працювати у місцеву газету Kansas City Star репортером [35]. Тут він відповідав за невеликий район міста, до якого входили головна лікарня, вокзал та поліцейська ділянка. Молодий репортер виїжджав на всі події, знайомився з кублами, стикався з повіями, найманими вбивцями та шахраями, бував на пожежах та у в'язницях. Ернест Хемінгуей спостерігав, запам'ятовував, намагався зрозуміти мотиви людських вчинків, вловлював манеру розмов, жести та запахи. Все це відкладалося в нього в пам'яті, щоб потім стати сюжетами, деталями та діалогами його майбутніх оповідань. Тут сформувався його літературний стиль та звичка бути завжди у центрі подій. Редактори газети навчили його точності та ясності мови і намагалися припинити будь-яке багатослівність та стилістичні недбалості [35].

Ернест дуже мріяв служити в армії, але через свої проблеми із зором його не приймали. Проте він все ж зміг потрапити на фронт Першої світової війни, ставши водієм швидкої допомоги. 8 липня 1918 року під Фоссальта-ді-П'яве, коли він повертався з шоколадом та цигарками для солдатів на передовій, його поранили. В нього було витягнуто двадцять вісім осколків прямо на місці, а всього їх виявили двісті тридцять сім. Ернеста евакуювали до Мілана, де він пролежав кілька місяців і переніс кілька серйозних операцій коліна. Незважаючи на свої травми, він продовжував допомагати пораненим солдатам, за що був нагороджений італійською срібною медаллю за військову відвагу [13]. Ернест закохався у медсестру Агнес фон Куровську, але вона не відповіла на його почуття. Ця відмова сильно позначилася на ньому і вплинула на його подальші стосунки з жінками.

У 1919 році Хемінгуей повернувся додому до Сполучених Штатів героєм, одним з перших поранених та нагороджених. Проте його літературна біографія починається не в США, а в Парижі 20-х років, куди він переїжджає після війни. Столиця Франції того часу була центром модернізму. Туди з'їжджалися письменники, поети, художники з усього світу, аби зануритися в атмосферу, де змінювалися традиційні цінності й під впливом ХХ століття виникали нові. У Парижі Хемінгуей познайомився з визначними фігурами модерністської літератури, такими як Джеймс Джойс, Ф. С. Фітцджеральд, Гертруда Стайн і Езра Паунд [13].

Після того Хемінгуей вирішує припинити журналістику, оскільки, за його власним визнанням, "стиль телеграфного репортажу почав дратувати його". Важливою стадією в його творчості стає книга «У наших часах» (1925) – збірка оповідань, які об'єднані спільною концепцією та ідейно-тематичним напрямком, а також особливим стилем - лаконічним, збалансованим. Пізніше Хемінгуей назве цей принцип організації тексту "принципом айсберга". Збірка "У наших часах" також цікава тим, що в ній Хемінгуей вперше ставить питання "загубленого покоління", які вдало розгорнулися в повісті «Фієста» (1926) і

романі «Прощавай, зброє!» (1929) – останній приніс світову славу і визнання Хемінгуею. Антивоєнна тематика розглядається автором через протиставлення жахів війни та найвищого людського почуття – кохання [13].

5.3 Спільні та відмінні риси

Спільні риси:

1. Професійні навички: Цивільні журналісти в Україні та в країнах західного світу володіють базовими навичками в області журналістики, такими як пошук інформації, проведення інтерв'ю, написання статей тощо.
2. Етика і стандарти: Журналісти розуміють важливість етичних принципів у своїй роботі, таких як об'єктивність, точність та збереження довіри глядачів чи читачів.
3. Комунікаційні вміння: Вони володіють навичками комунікації, що дозволяють їм ефективно спілкуватися з іншими учасниками конфлікту та різними групами населення.
4. Аналітичні здібності: Журналісти вміють аналізувати складні ситуації та розуміють глибину впливу військових подій на суспільство та політичну ситуацію.

Відмінні риси:

1. Рівень доступності навчання: В країнах західного світу більше можливостей для отримання спеціалізованої освіти та тренувань у військовому журналізмі порівняно з Україною.
2. Різноманітність технологій: У країнах західного світу відкритий доступ до сучасних технологій та обладнання, що може полегшити роботу військовим журналістам.
3. Особливості військової доктрини: У країнах західного світу можуть бути власні особливості військової доктрини, які варто вивчити для більш глибокого розуміння військових конфліктів.

4. Культурні відмінності: Україна та країни західного світу можуть мати відмінності в культурних та історичних контекстах, що може вплинути на спосіб розуміння й подання військових подій і конфліктів.

ВИСНОВКИ

Військова журналістика є та ще довгий час залишатиметься актуальною темою дослідження, оскільки вона впливає на безпеку, міжнародні відносини та прозорість військових структур. Дослідження у цій галузі може принести користь як для академічного розвитку, так і для суспільства в цілому.

1. Журналісти є цивільними особами і мають право на захист, але лише до того моменту, поки вони залишаються цивільними особами. Так як журналісти виступають як незалежні спостерігачі, а не учасники військових дій, вони не мають права брати участь у воєнних діях, носити зброю або незаконно перебувати поблизу важливих військових об'єктів. Статус журналістів під час війни вперше було визначено у Гаазькій конвенції 1907 року "Про закони і звичаї сухопутної війни".

2. Згідно із законами України «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналістів» та «Про інформацію», всю відповідальність за відряджених журналістів несуть засоби масової інформації, що їх відряджають. Також вони зобов'язані забезпечувати журналістів та інших працівників засобами захисту під час відрядження в зони конфліктів або тимчасово окуповані території, включаючи медичні припаси та засоби захисту від уражень від вогнепальної зброї та осколкових поранень. Такі журналісти підлягають обов'язковому страхуванню за рахунок роботодавця або інших не заборонених законом джерел на випадок пошкодження здоров'я чи життя під час виконання професійних обов'язків.

3. Військова журналістика сьогодні є складним явищем, яке викликає суперечливість. Навіть серед науковців немає єдиного визначення цього поняття. Вони вживають різних термінів, таких як жанр, вид, спеціалізація і т. д. У таких умовах дедалі частіше висловлюється думка про те, що військова журналістика не відрізняється від загальної та вимагає універсальної підготовки. Є навіть твердження, що під час війни можуть працювати як

військові, так і цивільні журналісти, а навіть спеціалісти не з цієї галузі, головне – мати професійну освіту або пройти якісну перекваліфікацію.

Військова журналістика є важливим напрямом журналістики у світі, що спеціалізується на відображенні військових подій, конфліктів та воєнних дій. Вона має свої унікальні особливості та вимоги, які залежать від країни та контексту, в якому вона діє. Військові журналісти зазвичай відправляються на передову лінію, щоб репортувати про події, що відбуваються в реальному часі. Вони повинні бути готові працювати в небезпечних умовах та дотримуватися правил безпеки, щоб забезпечити точне та об'єктивне висвітлення подій.

4. Українська військова преса, що виникла на заході України під час Першої світової війни серед Січових стрільців, подальше розширення знайшла на теренах Наддніпрянщини, відіграючи важливу роль у процесі українізації військових підрозділів та ідеологічному вихованні особового складу. Кожна політична формація в період Центральної ради, Української держави Гетьмана Скоропадського, Директорії УНР, ЗУНР створювала власну, унікальну модель військової організації та структуру військової періодики, яка характеризувалася певними типологічними особливостями і виконувала різноманітні функції.

5. Сучасна журналістика ставить перед представниками ЗМІ низку нових викликів, які вимагають від них адаптації до нових умов. Українські журналісти доводяться працювати в умовах, які вже давно вийшли за межі звичайних редакцій або офісів. Бути на передовій подій означає постійно бути в русі, а часто навіть перебувати на броньованих транспортних засобах. У другій половині XX століття жінки-журналісти активно долучилися до військової журналістики, звертаючи увагу на різноманітні конфлікти та воєнні події у всьому світі. Вони розглядали військові суперечки, такі як війна у В'єтнамі, конфлікти на Близькому Сході, в Африці та на Балканах. У сучасному світі жінки-кореспондентки відіграють активну роль у військовій журналістиці. Вони виконують різноманітні функції, такі як репортерки,

фотожурналістки, ведучі телепередач, блогерки та коментаторки. Жіночий внесок є надзвичайно важливим у відображенні воєнних конфліктів та гуманітарних криз, а їхні голоси сприяють об'єктивному та різноманітному розумінню воєнних подій.

6. Одним з найскладніших завдань для військового журналіста є збереження об'єктивності та відстані. В умовах страждань, смерті та горя важливо уникати перекручень. Не можна сприймати людей як виключно героїв або жертви своїх матеріалів. Журналіст повинен фільтрувати свої враження через себе, співчуючи з тими, хто переживає важкі часи. Однак при цьому потрібно підходити до зйомки з великою обережністю, оскільки недбалість може призвести до трагічних наслідків не лише для самого журналіста, але й для оточуючих. Якщо ім'я людини не бажають називати у матеріалі, краще зберегти анонімність. Тому важливо пам'ятати, що під час війни журналіст має дві головні місії: зберегти власне життя та працювати так, щоб не ставити під загрозу життя інших людей. Для кожного військового журналіста існує одне невимовне правило: жодна історія, навіть найцікавіша, не варта ризикувати власним життям. Якщо журналіст є справжнім професіоналом, він зробить усе можливе, щоб його робота в небезпечних умовах не стала причиною його втрат.

Завдяки доступності сучасних технологій інформаційного запису (наприклад, смартфонів), громадянські журналісти можуть швидко фіксувати події в конфліктних зонах і публікувати їх у мережі. Це робить інформаційне поле ще більш різноманітним, але також підвищує ризик появи необ'єктивної або неперевіреної інформації. Доступність сучасних технологій, таких як смартфони, дійсно революціонізує спосіб, яким громадянські журналісти долучаються до висвітлення конфліктних зон. Смартфони дозволяють їм миттєво фіксувати події, залишаючись при цьому анонімними і мобільними. Громадянські журналісти можуть записувати відео, робити фотографії та аудіозаписи, що дозволяє їм зафіксувати різноманітні аспекти конфлікту - від

наслідків військових дій до порушень прав людини. Ці матеріали потім можуть бути швидко опубліковані в Інтернеті або соціальних мережах, дозволяючи широкому загалу отримати доступ до важливої інформації безпосередньо з передової.

Міжнародний досвід має значний вплив на розвиток вітчизняного військового журналізму. Цей вплив проявляється в різноманітних аспектах, включаючи стандарти професійної етики, методи журналістської роботи, технічні та технологічні інновації. По-перше, міжнародний досвід допомагає вітчизняним журналістам використовувати найкращі практики з інших країн щодо підготовки матеріалів, проведення досліджень та аналізу подій. Вони вивчають методи ведення розслідувань, аналізу конфліктів та представлення інформації, що допомагає підвищити якість журналістської роботи. По-друге, міжнародний досвід сприяє впровадженню новітніх технологій та методів журналістської роботи. Вітчизняні журналісти вивчають досвід використання мультимедійних форматів, відеозйомки в умовах конфлікту, використання соціальних мереж та інші інновації, що дозволяють їм ефективніше відображати події у воєнних зонах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 20 днів в Маріуполі. Фільм. URL:
<https://tv.kyivstar.ua/ua/movie/65de3f97b5f4696e6fcabcdc-2023-20-dniv-u-mariupoli>
2. Акопян К.А. Медіатека воєнного часу: військова журналістика в Українсько-російській війні. URL:
<http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/284/7825/16357-1?inline=1>
3. Барановська Марина. Режисер фільму "20 днів в Маріуполі": Коли знімав, я плакав. 11 березня 2024 року. URL:
<https://www.dw.com/uk/reziser-filmu-20-dniv-v-mariupoli-koli-a-znimav-a-plakav/a-64554241>
4. Бондаренко Марта. 20 днів у Маріуполі: що відомо про оscarоносного режисера Мстислава Чернова. 11 березня 2024 року. URL:
<https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20240311-20-dniv-u-mariupoli-shho-vidomo-pro-oskaronosnogo-rezhysera-mstyslava-chernova/>
5. «Військо України», журнал, 1994-2018 рр. URL:
https://chtyvo.org.ua/authors/Viisko_Ukrainy/
6. Військова журналістика. *Національний університет «Одеська політехніка»*. URL:
<https://op.edu.ua/education/programs/components/9713>
7. Військова журналістика. український аспект: становлення української військової журналістики; місце військової журналістики у медіапросторі в період воєнного стану; правові підстави діяльності військових журналістів під час воєнних дій / укл.: Копотун І. М., Коропатнік І. М., Микитюк М. А., Павлюк О. О., Пасіка С. П., Петков С. В. Київ. ВД «Професіонал», 2023. 676 с.

8. Військова журналістика: як діяти у зоні бойових дій. 2018. URL: <https://journ.lnu.edu.ua/news/viys-kova-zhurnalistyka-iak-diiaty-u-zon>
9. Воєнні конфлікти другої половини XX ст. : зб. наук. ст. / за ред. Кульчицький С. В. Київ. Ін-т історії України НАН України, 2004. 100 с.
10. Войцехівська Н. К. Конфліктний дискурс: структурно-семантичний і комунікативно-прагматичний аспекти : монографія. Київ. ВД Д. Бураго, 2018. 404 с.
11. Гривінський Р. Як відродити військову журналістику? (2014-12-12) URL: <https://day.kyiv.ua/article/media/yak-vidrodyty-viyskovu-zhurnalistyku>
12. Дяченко Н. Конфлікти: комунікативно-прагматичний аспект. *Філологічний часопис*. 2019. Вип. 1. № 13. С. 21–31.
13. Життя та творчість Ернеста Хемінгуея. URL: <https://zhittya-ta-tvorchit-ernesta-khemingueya.webnode.com.ua/moya-pratsya/>
14. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації / Буроменський М., Штурхецький С., Білз Емата та ін. Київ, 2016. 124 с
15. Збірник документів Ради Європи "Безпека журналістів". 2016. URL: <https://rm.coe.int/16806b5970>
16. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : підручник. 3-тє вид. Львів. ПАІС, 2008. 276 с.
17. «Кольорові війни» військового журналіста Влада Волошина (2023-06-06) URL: <https://armyinform.com.ua/2023/06/06/kolorovi-vijny-vijskovogo-zhurnalista-vlada-voloshyna/>
18. Конвенція про закони і звичаї суходільної війни (витяг). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_765#Text
19. Кость С. А. Історія української військової преси : навч. посібник. Львів. ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 340 с.

20. Кафедра військової журналістики. Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <https://mil.knu.ua/page/kafedra>
21. Краснобаєва-Чорна Ж. До питання про конфліктну комунікацію: специфіка активної вербальної агресії у фразеології. *Slavia Orientalis*. 2021. Вип. LXX .№ 2. С. 443–458.
22. Кречетова Д. Свідки найбільшого болю і щастя. Як подружжя весільних фотографів з Одеси знімає війну. 17 липня 2022 року. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/07/17/249555/>
23. Курс військового журналізму в Національному університеті оборони України імені Івана Черняховського. URL: <https://nuou.org.ua>
24. Курс «Журналістика висвітлення воєнних дій» URL: <https://school.1plus1.ua/courses/detail/28>
25. Курси у Львівському державному університеті внутрішніх справ. URL: <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/>
26. Лавніченко О. В., Годлевський С. О. Сутність збройного конфлікту всередині держави та підходи до його типології. *Чесць і закон*. 2015. № 4. С. 4–14.
27. Лаврик О. В. Основи журналістики : навчально-методичний посібник для студентів із спеціальності «Журналістика». Харків. ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. 73 с.
28. Маркович М. Аліса у воєнному краї: Перша світова в об'єктиві репортерки Аліси Шалек (2022-29-06) URL: <https://localhistory.org.ua/texts/reportazhi/alisa-u-voiennomu-krayi-persha-svitova-v-objektiv-i-alisi-shalek/>
29. Михайлин І. Л. Історія української журналістики : підручник. Харків. ХІФТ, 2000. Кн. 1. 279 с.
30. Михайлин І. Л. Основи журналістики : підручник. 5-те вид., перероб. та доп. Київ. ЦУЛ, 2011. 496 с.

31. Міжнародна журналістика : конспект лекцій / укладач І. Р. Жиленко. Суми. Сумський державний університет, 2023. 191 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/91578/1/Zhylenko.pdf>
32. Міжнародний Комітет Червоного Хреста. URL: <https://www.icrc.org>
33. «Народна Армія», газета, 2014-2018 pp. URL: https://archive.org/details/Narodna_Armiya
34. Особливості творчості військових журналістів в умовах війни. URL: <https://www.armyfm.com.ua/osoblivosti-tvorchosti-vijskovih-zhurnalistiv-v-umovah-vijni/>
35. Паскуаль А. М. Ернест Гемінгуей. 188 с.
36. Практичні тренінги від Національної спілки журналістів України (НСЖУ). URL: <https://nsju.org>
37. «Прикордонник України», газета, 2012-2018 URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/gazeta-prikordonnik-ukraini-zhurnal-kordon/>
38. Приступенко Т. О. Теорія журналістики: етичні та правові засади діяльності засобів масової інформації : навчальний посібник. Київ. Інститут журналістики, 2004. 375 с.
39. Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналістів : Закон України № 2849-IX від 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80#Text>
40. Про інформацію : Закон України № 3005-IX від 21.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
41. Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації : Закон України № 2849-IX від 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/917-19#Text>

42. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи. Вища рада правосуддя.
URL: <https://hcj.gov.ua/page/rekomendaciyi-komitetu-ministriv-rady-yeвропы>
43. Сайт книгарні «Є», передпоказ книги «Журналісти на війні». URL: <https://book-ye.com.ua/catalog/zhurnalistyka-reportazhi/zhurnalisty-na-vijnidokumentalni-doslidzhennya-khronikalnyj-litopys-analityka/>
44. Сорока Ю. Журналісти на війні. Документальні дослідження, хронікальний літопис, аналітика. Київ. Фоліо, 2022. 448 с.
45. Стажування в редакції "Армія Inform". URL: <https://armyinform.com.ua>
46. Трансформації військової журналістики у контексті сучасності. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18685/4/The%20role%20of%20technology3.4.pdf>
47. Тренінги від Інституту масової інформації (ІМІ). URL: <https://imi.org.ua>
48. Українська військова журналістика (XIX-го – початку XX століття) : навчальний посібник / Позняков О. П. Київ. ВІКНУ, 2023. 159 с.
49. Фактчекінг у роботі сучасного журналіста – дієвий спосіб протистояння інформаційним загрозам. С. 126-142. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25593/Shevchuk%20264-271.pdf?sequence=1>
50. Фонд "Врятувати дітей". URL: <https://www.savethechildren.org>
51. Центр громадянських свобод. URL: <https://ccl.org.ua>
52. Amanpour. URL: <https://edition.cnn.com/shows/amanpour>
53. Ben Anderson. "Holidays in the Danger Zone" URL: http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/this_world/4714064.stm
54. Ben Anderson, IMDb URL: <https://www.imdb.com/name/nm2423453/>
55. Ben Anderson, interview on Reddit URL: <https://www.reddit.com/r/IAmA/comments/1eir41/comment/ca0mz4p/>
56. Ben Anderson (VICE News). URL: <https://www.vice.com/en/contributor/ben-anderson>

57. Christiane Amanpour – Chief International Anchor. URL: <https://edition.cnn.com/profiles/christiane-amanpour-profile>
58. Daniel J. Gervais. Fairness, Morality and Ordre Public in Intellectual Property, c.22, 2020 pik.
59. Ernest Hemingway. Judgement of Manitou, 1917, Oak Park Illinois High School. URL: <https://ru.scribd.com/document/81223866/Judgement-of-Manitou>
60. Human Rights Watch. URL: <https://www.hrw.org>
61. Joe Hagan. Benghazi and the Bombshell (2014-02-06) URL: <https://nymag.com/news/features/lara-logan-cbs-news-2014-5/>
62. Journalist Killed in Syria Attended Yale. NBC Connecticut. URL: <http://www.nbcconnecticut.com/news/local/Journalist-Killed-in-Syria-Attended-Yale--139988613.html>
63. Konrad A. Ethics, safety and solidarity in journalism. *Ethnical journalism network*. 2016. URL: <https://ethicaljournalismnetwork.org/ethics-safety-solidarityjournalism>.
64. Lara Logan (CBS). URL: <https://www.npr.org/2013/11/26/247392830/cbs-puts-lara-logan-on-leave-after-review-of-flawed-benghazi-report>
65. Marie Colvin Memorial Foundation. 2020. URL: <https://mariecolvin.org/maries-story>
66. Mark Memmott (2011-22-02). "Flashback: Reagan Calls Gadhafi The 'Mad Dog Of The Middle East". NPR URL: <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2011/02/22/133970620/flashback-reagan-calls-gadhafi-the-mad-dog-of-the-middle-east>
67. Ramos Víctor Manuel (2012-03-05). "Marie Colvin's body due back on Long Island Tuesday". *Newsday. Long Island*. URL: <http://www.newsday.com/long-island/nassau/marie-colvin-s-body-due-back-on-li-tuesday-1.3579881>

68. Ricchiardi Sherry (2000–04). "Highway to the Danger Zone". *American Journalism Review*. URL: <http://www.ajr.org/article.asp?id=746>
69. The Articles of Ernest Hemingway. URL: <https://www.universalcompendium.com/tables/lit/hem2.htm>

ДОДАТКИ

«20 днів у Маріуполі». URL:
<https://tv.kyivstar.ua/ua/movie/65de3f97b5f4696e6fcabcdc-2023-20-dniv-u-mariupoli>

Новинна програма та серія інтерв'ю Крістіан Аманпур. URL:
<https://edition.cnn.com/profiles/christiane-amanpour-profile>

Чернов. URL: <https://www.instagram.com/mstyslav.chernov/>
https://www.facebook.com/MstyslavChe/?locale=ru_RU

Костянтин і Влада Ліберови. URL: <https://www.instagram.com/libkos/>

“After Dark”. Israel: Forty Years On <https://www.imdb.com/title/tt5461016/>

“Private War” <https://www.imdb.com/title/tt2368254/>